

Møte fredag den 13. juni kl. 10

President: J ø r g e n K o s m o

D a g s o r d e n (nr. 96):

1. Redegjørelse av utenriksministeren om WTO-spørsmål
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om Noregs deltaking i Tryggingrådet i Dei sameinte nasjonane (FN) 2001-2002 (Innst. S. nr. 234 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 22 (2002-2003))
3. Innstilling fra utenrikskomiteen om Noregs deltaking i den 57. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av FN's 56. generalforsamling (Innst. S. nr. 235 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 27 (2002-2003))
4. Innstilling fra utenrikskomiteen om samarbeidet i Atlanterhavspaktorganisasjonen i 2002 (Innst. S. nr. 233 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 26 (2002-2003))
5. Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon av 27. januar 1999 og undertegning av tilleggsprotokollen (Innst. S. nr. 236 (2002-2003), jf. St.prp. nr. 60 (2002-2003))
6. Referat

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at formiddagsmøtet om nødvendig fortsetter utover den reglementsmessage tid, kl. 15, til dagens kart er ferdigbehandlet.

– Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

S a k n r . 1

Redegjørelse av utenriksministeren om WTO-spørsmål

Utenriksminister Jan Petersen: Verdensøkonomien preges av usikkerhet og nedgang. Sentrale land sliter tungt økonomisk. Også i Norge ser vi tegn til redusert økonomisk vekst og økende arbeidsløshet i konkurranseutsatte næringer.

Jeg slutter meg derfor fullt ut til G-8-landenes uttalelse fra Evian-møtet 1. og 2. juni, hvor de understreker viktigheten av det multilaterale handelssystemets bidrag til vekst, stabilitet og bærekraftig utvikling.

Et forpliktende multilateralt handelssystem er det beste virkemiddelet mot vilkårlighet, proteksjonisme og den sterkeste rett.

Den kanskje viktigste grunnen til at Norge og de aller fleste land i dag enten er medlemmer av WTO eller søker om å bli det, er at regelverket beskytter mot diskriminering. Samtidig er det etablert et tvisteløsningssystem som skal sikre etterlevelse av regelverket. Gjennom WTO

forplikter landene seg til å gi like varer og tjenester lik markedsadgang – uavhengig av hvilket medlemsland de kommer fra.

En annen viktig årsak er den forutsigbarhet som reglene gir, gjennom at rammene for tollsatser og andre handelsregulerende tiltak ligger fast. Dermed vet medlemslandenes myndigheter og de enkelte eksportører hva som venter dem på de ulike markeder, og kan planlegge deretter.

Dette er ikke minst viktig for et lite land som Norge, med en åpen, eksportorientert økonomi. I tillegg står vi utenfor de store handelsblokkene.

Selv om forhandlingsløsningene i WTO ikke alltid er optimale sett med norske øyne, er det ingen aktuell problemstilling for Norge å melde seg ut av WTO. Utmeldelse vil i praksis innebære at vi frasier oss retten til beskyttelse mot diskriminering, og vil medføre at norske varer og tjenester vil kunne bli utestengt fra viktige eksportmarkeder. WTO-systemet vil selvsagt bestå uavhengig av hva Norge gjør, og majoriteten av verdens nasjoner vil fortsatt nyte godt av den beskyttelsen regelverket gir. Det eneste realistiske alternativet vi har, er å arbeide aktivt innenfor WTO for å bidra til at rammebetingelsene blir best mulig for Norge og norske bedrifter.

Dagens multilaterale handelssystem er basert på Generalavtalen om tolltariffer og handel, forkortet GATT, som ble inngått i 1947.

Verdens handelsorganisasjon, WTO, ble i 1995 etablert på tuftene av det gamle GATT, og har i dag 146 medlemmer. Det store flertallet av medlemmene er utviklingsland. I tillegg forhandler over 30 land om medlemskap.

Sju runder med forhandlinger i regi av GATT og WTO opp gjennom årene har bidratt til en betydelig nedbygging av handelshindre mellom industrilandene.

Ett viktig unntak er imidlertid landbruk. Under den siste forhandlingsrunden – den såkalte Uruguay-runden – fikk man ikke den liberaliseringen av landbrukshandelen som de viktigste eksportørlandene ønsket. En viktig del av det kompromisset som da ble inngått, var at partene forpliktet seg til å videreføre prosessen. De landbruksforhandlingene som nå pågår, har således vært under forberedelse helt siden slutten av Uruguay-runden.

Som kjent er utgangspunktet for den forhandlingsrunden vi er inne i, de vedtak som ble fattet på ministerkonferansen i Doha i Qatar i 2001. Foruten landbruk omfatter forhandlingene handel med tjenester, markedsadgang for industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter, bestemmelsene om antidumping og subsidier, handel og miljø og enkelte aspekter ved avtalen om immaterielle rettigheter, den såkalte TRIPS-avtalen.

Da de fleste medlemmene i WTO er utviklingsland, var hensynet til utviklingslandenes interesser svært viktig for å få mandatet for forhandlingene på plass i Doha. Det mest sentrale området for disse landene er uten tvil bedret markedsadgang for de varer de er i stand til å eksportere. Her står igjen landbruk sentralt. I tillegg ble det besluttet å forhandle om hvordan utviklingslandenes spesielle behov bedre kan ivaretas innenfor de ulike deler av

WTO-regelverket. Dette er årsaken til at forhandlingene går under navnet utviklingsrunden, eller Doha Development Agenda. Hensynet til utviklingslandene er også vektlagt fra Regjeringens side, slik jeg har redegjort for tidligere overfor Stortinget.

Regjeringens avveininger og prioriteringer i de videre forhandlingene gjøres på bakgrunn av en samlet vurdering av våre offensive og defensive interesser. I denne sammenheng må vi legge vekt på den langsiktige betydning handelssystemet har for stabilitet, økonomisk vekst og velstandsutvikling. Dette er noe vi ikke kan kaste på båten, selv om vi ikke får gjennomslag for alle våre synspunkter og krav, f.eks. på landbruksområdet, der det avtegner seg løsninger som kan bli vanskelige for Norge.

Doha-runden skal etter planen avsluttes innen utgangen av 2004. Vi nærmer oss altså halvgått løp. Flere sentrale problemstillinger skulle etter planen allerede ha vært avklart denne våren, herunder reduksjoner i beskyttelsen av og støtten til landbruket. Men tidsrammene har sprukket.

Heller ikke tidsfristene for de krav som utviklingslandene har stilt om endringer i gjeldende regelverk, ble overholdt da de utløp i 2002.

I tillegg arbeides det fremdeles med reduksjonsforpliktelse for industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter, og om endringer i tvisteløsningsavtalen. I tjenesteforhandlingene skulle åpningstilbudene fra medlemmene vært på bordet den 31. mars. Som følge av dette vil WTOs femte ministerkonferanse i Cancún i Mexico fra 10. til 14. september bli viktigere og mer omfattende enn opprinnelig forutsatt. Sentrale og vanskelige beslutninger vil nå måtte fattes der.

Et av de vanskeligste områdene å komme til enighet på vil som sagt være landbruk. WTOs forhandlingsleder har lagt frem et forslag om konkrete tollreduksjoner og nedskjæringer av landbruksstøtten. Forslaget er møtt med kritikk fra flere hold. Mange landbrukseksporterende land, bl.a. USA, Australia og en rekke u-land, mener det er for lite ambisiøst. Norge og våre likesinnede er av den oppfatning at forslaget gir for liten fleksibilitet til å opprettholde en levedyktig landbrukssektor hvor viktige ikke-handelsmessige funksjoner også kan ivaretas. En del u-land er mest opptatt av å beskytte egne markeder. Mest fornøyd var gruppen av minst utviklede land, som så forslaget som et godt grunnlag for videre forhandlinger.

Jeg vil ikke gå videre inn på detaljene i norske og andre lands posisjoner og detaljene i forhandlingslederens forslag, da dette ble grundig belyst under interpellasjonsdebatten i Stortinget den 28. mars i år.

Regjeringen vil selvsagt fortsette å arbeide for å få gjennomslag for Norges syn. Jeg vil imidlertid ikke undersøke at våre interesser på landbrukssiden er på kollisjonskurs med kravene om økt markedsadgang fra majoriteten av WTOs medlemsland. Vi må derfor være forberedt på et resultat som vil kunne få betydelige konsekvenser for norsk landbruk når forhandlingene er over og resultatet om noen år skal settes ut i livet.

På den annen side er det viktig at vi ikke mister av syne at Norge har sterke offensive interesser innen en rekke områder som det nå forhandles om, herunder tjenestesektoren, hvor sjøtransport, energitjenester og telekommunikasjon står sentralt. Salg av tjenester står for en betydelig del av norsk eksport, for 2002 var eksportinntektene 156 milliarder kr, dvs. ca. 25 pst. av den samlede eksporten. Det er således en viktig oppgave for Regjeringen i de pågående forhandlingene å sikre bedret markedsadgang for våre eksportbedrifter.

Tjenesteforhandlingene i WTO gjennomføres i en to-fasett prosess. Først har man bilaterale konsultasjoner hvor landene fremsetter krav og motkrav til hverandre. Denne fasen ble avsluttet 30. juni i fjor. Resultatet av disse konsultasjonene ligger til grunn for den neste fasen: fremleggelsen av tilbud fra de enkelte land som ligger til grunn for de formelle forhandlingene. Fristen for å legge frem tilbud var 31. mars i år.

Pr. i dag har Norge og nærmere 40 andre medlemsland lagt frem tilbud. Blant disse er USA, Japan, EU-kommisjonen på vegne av EUs 15 medlemsland og et tittalls u-land.

Åpningstilbudene som er fremlagt, er hva jeg vil kalle forsiktige. For det første går de i hovedsak ut på å formalisere gjeldende praksis på ulike tjenestekområder. For det andre er viktige områder innen energisektoren utelatt.

Det norske tilbudet går lenger enn de fleste, ved at vi tilbyr å regelverksfastsette en betydelig større del av gjeldende praksis for de enkelte tjenestesektorer. Vi håper dette kan bidra til at vi får et regelverk som styrker konkurransevnen til norsk tjenesteanæring.

Markedsadgang for industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter, er også et område hvor Norge har klart offensive interesser. Dette gjelder særlig for fisk og annen sjømat, hvor tollsatsene i en del land fremdeles er høye. Norge har sammen med USA og New Zealand tatt initiativ til å få fastsatt en endelig tidsfrist for avvikling av all industritoll i denne forhandlingsrunden.

Her, som på en rekke andre områder, er imidlertid industrilandene langt fra samstemte.

U-landsgruppen er også splittet. En rekke latinamerikanske og asiatiske land ser forhandlingene som en mulighet for bedret markedsadgang. På motsatt side står India og de fleste afrikanske land, som setter ønsket om å beskytte egne markeder for industrivarer høyere på sin dagsorden enn mulighetene til å eksportere.

WTOs forhandlingsleder la den 16. mai frem et forslag om reduksjonsforpliktelse som generelt kutter mer i industrilandenes enn i u-landenes tollsatter. Hvor mye det skal kuttes, skal det forhandles videre om. Dette kombineres med forslag om avvikling av toll for sju sektorer av særskilt betydning for u-land, herunder tekstiler og fisk. De minst utviklede landene foreslås unntatt fra reduksjonsforpliktelsene.

Ikke uventet fokuserer de fleste medlemslandene på dette stadiet i forhandlingene på de deler av forslaget de er misfornøyd med. USA mener at reduksjonene ikke går langt nok. Japan tar sterkt avstand fra forslaget om tollfrihet for fisk og fiskeprodukter. Det er i til-

legg liten entusiasme blant u-landene for forslaget om tollfrihet for enkeltsektorer, da de innser at dette på lengre sikt også vil måtte gjelde for deres markeder. For Norge og andre land med betydelige eksportinteresser på industrilandenes markeder er forslaget blitt positivt mottatt.

Ytterligere et område som er svært viktig for Norge, er antidumping. Det er ingen stor hemmelighet at antidumpingregelverket misbrukes for å ramme import som kan utkonkurrere nasjonale produkter. Regjeringen ønsker derfor å hindre at norske bedrifter utsettes for denne type tiltak.

Dette er et svært kontroversielt område, særlig for USA. Årsaken er at USAs antidumpinglovgivning gir betydelig spillerom for å beskytte lite konkurransedyktig nasjonal industri.

Et flertall av de panelsakene som er reist i WTO, både av industriland og av u-land, har vært mot tiltak i henhold til USAs antidumpinglovgivning. Det faktum at USA stort sett har tapt disse sakene, viser at det er behov for å gjøre noe med regelverket.

Fra norsk side arbeider vi derfor for at antidumpingregelverket skal gjøres mindre skjønnspreget, at man skal få klare regler for iverksettelse og avslutning av tiltak. En forbedring på dette området må også ses i sammenheng med markedsadgangsforhandlingene. Uten resultater på antidumpingområdet vil bedret markedsadgang lett kunne undermineres av proteksjonistiske tiltak.

Et annet spørsmål av betydning for Norge er fiskerisubsidier. Forhandlinger om dette ble satt på dagsordenen av Island, USA, New Zealand og en rekke latinamerikanske og asiatiske land. Det er derfor gledelig at EU omsider har fått samlet seg om en felles holdning for å få bukt med subsidier som fører til overkapasitet i fiskeflåten. Japan og Korea vil dermed stå ganske isolert i å motsette seg dette.

Mandatet for forhandlingene på miljøområdet er å vurdere forholdet mellom gjeldende WTO-regler og spesifikke handelsforpliktelser i multilaterale miljøavtaler. Så langt har drøftelsene i hovedsak dreiet seg om hvordan dette arbeidet skal legges opp. Fra norsk side arbeider vi for å sikre likeverdighet mellom WTO-regelverket og multilaterale miljøavtaler. Fordi Doha-mandatet er svært begrenset på dette området, er det lite trolig at man vil komme frem til særlig omfattende endringer.

Når det gjelder forhandlingene om endringer i tvisteløsningsavtalen, er målsettingen å få en klargjøring av bestemmelsene og å rette opp utilsiktede feil og mangler. Muligheten for å enes om en delavtale om dette i Cancún er absolutt til stede.

Som navnet Doha Development Agenda tilsier, skal utviklingslandenes spesielle behov og problemer stå i fokus for forhandlingene. Markedsadgang for varer og tjenester for u-landene er særskilt viktig. Det samme vil det være å få en styrking av bestemmelsene som hjemler positiv særbehandling av utviklingsland. I praksis har u-landene hatt liten nytte av dagens bestemmelser, da disse ikke er bindende.

Oppfølgingen av Doha-erklæringen om TRIPS-avtalen og folkehelse, dvs. hvordan utviklingsland uten egen produksjonskapasitet skal kunne importere patenterte legemidler til lave priser, er dessverre ennå ikke avsluttet. Uenigheten går i hovedsak på om det skal legges begrensninger på hvilke sykdommer som skal omfattes av ordningen, og hvilke land som skal kunne benytte seg av den. USA har som eneste land så langt ikke kunnet akseptere et forslag som ble lagt frem i desember i fjor, etter en omfattende forhandlingsprosess.

Dette er et viktig spørsmål for de fattigste u-landene, og Norge har arbeidet aktivt for å bidra til en løsning.

Spørsmål knyttet til investeringer, konkurransepolitikk, forenkling av handelsprosedyrer og åpenhet i offentlige innkjøp truet med å velte ministerkonferansen i Doha. Hovedårsaken var at toneangivende u-land motsatte seg at det overhodet skulle forhandles frem et multilateralt regelverk på disse områdene. Det ble til slutt oppnådd enighet om at det skulle forhandles. Hvordan forhandlingene skulle gjennomføres, ble imidlertid utsatt til den forestående ministerkonferansen i Cancún. Disse spørsmålene kan igjen vise seg å bli vanskelige.

Det fremgår av det jeg har sagt, at det fortsatt er en rekke spørsmål som må avklares frem mot ministerkonferansen i Cancún. Forhåpentligvis vil man de nærmeste to til tre månedene klare å legge grunnlaget for at vi i Cancún kan fatte beslutninger om reduksjonsforpliktelser både for landbruk og industrivarer, og bli enige om viktige endringer i tvisteløsningsmekanismene. De mange konsultasjoner og samtaler jeg har hatt med representanter for ulike land og grupperinger, etterlater et bestemt inntrykk av politisk vilje til å inngå de nødvendige kompromiss, slik at man kan komme til enighet i Cancún.

Regjeringen har lagt betydelig vekt på samarbeid og alliansebygging på ulike forhandlingsområder for å få størst mulig gjennomslag for norske interesser. Det vil vi selvsagt også gjøre i de videre forhandlingene.

Det er av avgjørende betydning at vi ikke lar denne sjansen gå fra oss til å bidra til at WTO kan videreføre sin sentrale rolle på det handelspolitiske området. Stabile og forutsigbare rammer for verdenshandelen er av avgjørende betydning for å sikre økonomisk vekst og velstandsutvikling.

Det er for tidlig å si noe mer konkret om hvilke avveininger Regjeringen vil måtte gjøre frem mot Cancún. Forhåpentligvis vil situasjonen være mer avklart i slutten av juli. Ministerkonferansen vil imidlertid finne sted før Stortinget trer sammen til høsten, og om nødvendig tar Regjeringen derfor sikte på å konsultere Stortingets organer.

Presidenten: Presidenten foreslår at utenriksministerens redegjørelse legges ut og føres opp til behandling i møtet den 17. juni. – Ingen har ytret seg imot, og presidentens forslag er enstemmig vedtatt.

Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 2 og 3 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

S a k n r . 2

Innstilling fra utenrikskomiteen om Noregs deltaking i Tryggingsrådet i Dei sameinte nasjonane (FN) 2001-2002 (Innst. S. nr. 234 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 22 (2002-2003))

S a k n r . 3

Innstilling fra utenrikskomiteen om Noregs deltaking i den 57. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av FNs 56. generalforsamling (Innst. S. nr. 235 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 27 (2002-2003))

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid for innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og medlemmer av Regjeringen settes til 10 minutter, og at taletiden for øvrig settes til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe, og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Dette anses vedtatt.

Julie Christiansen (H) (ordfører for sak nr. 2): 20 år etter at vi sist var medlem av FNs sikkerhetsråd, tok Norge igjen sete som ett av 15 medlemsland den 1. januar 2001.

Siden 1980 har saksmengden og møtevirksomheten i Sikkerhetsrådet økt betydelig. Det gir en god illustrasjon at Norge i toårsperioden tok ordet ca. 1 100 ganger i formelle møter i selve Sikkerhetsrådet. I tillegg kommer de tallløse uformelle møtene i ulike underkomiteer og en rekke skriftlige fremlegg.

Det har derfor uten tvil vært en svært krevende oppgave for norsk utenriktjeneste å fylle det ansvaret et slikt verv innebærer. Men nettopp derfor var det viktig at Norge igangsatte en omfattende kampanje for å igjen å bli medlem av Sikkerhetsrådet. En grunnpilar i vår utenrikspolitikk er å arbeide for et internasjonalt samfunn grunnnet på FN-pakten, folkeretten og bindende mellomstatlig samarbeid. Vi skal bruke ressurser på å gi FN tyngde i det internasjonale samfunn.

Så er jo spørsmålet om måten Norge har håndtert sitt medlemskap på, har bidratt til å gi FN tyngde. Svaret på det – fra en nesten samlet komité – er ja. Ikke minst har det hatt sammenheng med den arbeidsform og profil Norge inntok. Det kan ikke understrekes sterkt nok hvor viktig konsensusorientert arbeid med målsetting om å finne frem til samlende løsninger er i FN-sammenheng: Det er kun når FN greier å samle seg, at FN kan spille en viktig og relevant rolle.

Vedtatt av flere viktige resolusjoner tjener som eksempler på at det finnes evne og vilje til å finne kompromisser i FNs sikkerhetsråd. Resolusjonen som sikret forlengelse av mandatet for FNs operasjon i Bosnia og Her-

cegovina er ett slikt eksempel. Et annet er åpenbart resolusjonene om Midtøsten som ble vedtatt i løpet av Norges presidentskapsperiode i mars 2002. Så er det da også en samlet komité som fremhever innsatsen som fra norsk side ble lagt ned, og som bidro til vedtak av blant annet resolusjon 1397: Resolusjonen er den første noen gang som omtaler visjonen om en palestinsk stat. Det er unødvendig å utdype hvilken betydning den vil ha for de videre fredsbestrebelsene i Midtøsten.

Senterpartiet, men særlig SV, er i sine merknader kritiske til det de mener har vært en lav profil fra Norges side. SV mener for eksempel vi burde tatt til orde for sanksjoner mot Israel, selv om det var lite realistisk at dette skulle blitt vedtatt. Men antakelig bidrog vår profil nettopp til å skape resultater i form av enstemmige resolusjoner, noe som må være viktigere enn å markere det norske flagget.

Ingen enkeltsak har satt sterkere preg på vårt arbeid i Sikkerhetsrådet enn Irak-konflikten. Norge la mye ressurser i vårt lederskap av sanksjonskomiteen for Irak, og høstet også anerkjennelse for dette arbeidet. Særlig er det grunn til å fremheve at vi bidro til en omlegging av sanksjonspolitikken som bedret den humanitære situasjonen for sivilbefolkningen, samtidig som man styrket kontrollen med Iraks tilgang til varettyper med militær bruksnytte.

Norge har gjennom alle år støttet FNs bindende krav til Irak om å avskaffe masseødeleggelsesvåpen. Norges posisjon har, med bred støtte i Stortinget, vært at avvæpning ved bruk av militær makt bare må skje i siste instans – når alle forsøk med fredelige midler er uttømt.

Resolusjon 1441, som ble vedtatt i november 2002, slo ettertrykkelig fast at mangelfullt samarbeid med våpeninspektørene ville innebære et fortsatt vesentlig mislighold av gjeldende resolusjoner, og advarte Irak mot alvorlige konsekvenser av dette.

Det at våpeninspektørene igjen kunne ta opp sitt arbeid i Irak, hadde utvilsomt sammenheng med det militære presset på regimet som resolusjon 1441 ble ledsaget av.

Det er beklagelig at det såkalte FN-sporet ikke lot seg føre helt frem. Det var kun et samlet FN som kunne sikret en fredelig løsning på Irak-konflikten. Tvilen som etter hvert ble sådd om verdenssamfunnets vilje til å sette makt bak kravene overfor Saddam Hussein, svekket FN, og det svekket våpeninspeksjonene. Det mente både Kofi Annan, Hans Blix og Blix' forgjenger, tidligere svensk FN-ambassadør Rolf Ekéus, som til Aftenposten uttalte:

«Hvis presset minsker på grunn av politisk uenighet over Atlanteren, tror jeg risikoen øker for en mer passiv linje, men aktivt holder tilbake sine små hemmeligheter». Det beste for freden var å holde presset mot Irak oppe, mente Ekéus.

Det maktpåliggende nå er å sikre FNs stilling i det videre arbeidet i Irak. Norge har som kjent avsatt til sammen 410 mill. kr. til humanitære hjelpetiltak. Vedtaket av FN-resolusjon 1483 den 22. mai er et gledelig ut-

trykk for Sikkerhetsrådets vilje til å se fremover og til å gi et viktig grunnlag for også Norges videre deltakelse.

Sikkerhetsrådet er en viktig arena for å rette søkelyset mot den brede sammenheng mellom fred og utvikling. Regjeringen har hatt dette perspektivet som en hovedprioritet i arbeidet i Sikkerhetsrådet.

Ikke minst er en slik bred tilnærming viktig i kampen mot internasjonal terrorisme. Innsatsen for å stabilisere og gjenreise Afghanistan er kanskje det klareste eksempelet på at Norges hovedprioriteringer i FNs sikkerhetsråd har vært høyst relevante. Derfor er det viktig at Norge arbeider for at FN sikres en ledende rolle i det globale anti-terrorismearbeidet.

Afrika var også en av Norges tre hovedprioriteringer for arbeidet i Sikkerhetsrådet, og afrikanske konflikter har utgjort nesten to tredjedeler av sakene på dagsordenen i rådet. Komiteen har særlig fremhevet det arbeidet Norge la ned i forhold til konflikten på Afrikas horn, hvor vi har hatt et lederansvar for både Etiopia-Eritrea-konflikten og konflikten i Somalia. Komiteen er enstemmig i sin tilslutning til Regjeringens planer for en videreføring av arbeidet for å støtte opp om fredsprosessene i disse tre landene.

Hele komiteen fremhever også viktigheten av vår deltakelse i internasjonale operasjoner. Her vil også Norges innsats for å styrke FNs evne til å gjennomføre fredsoperasjoner være viktig – man kan ikke bare se på antallet offiserer med blå lue som er norske.

Det er ingen tvil om at flere stiller grunnleggende spørsmål ved FNs Sikkerhetsråds evne til å håndtere internasjonal fred og sikkerhet etter Irak-krisen enn før. Vi står overfor andre typer trusler i dag, enn da FN-pakten ble undertegnet. FN-pakten forbyr bruk av makt overfor andre land, men forbyr ikke regimer å undertrykke sitt eget folk. Terrornettverk har ingen nasjonalstat, men utgjør like fullt en alvorlig trussel mot demokratiske land og mot menneskeverdet. Den internasjonale orden som ble etablert etter annen verdenskrig, samsvarer ikke med den internasjonale orden vi ser anno 2003.

Vi trenger derfor å engasjere oss selv og andre i en prinsipiell debatt om FNs rolle. Men samtidig skal vi ikke undervurdere hvilken kraft som ligger i det praktiske arbeidet som pågår i FNs regi hver dag. Det er også gjennom eksemplets makt vi kan vise medlemslandene at det er nødvendig å gjenopprette og styrke FNs rolle og stilling.

Gunhild Øyangen (A) (ordfører for sak nr. 3): Vi behandler her to saker under ett. Den ene er stortingsmeldingen om Norges deltakelse i FNs 57. ordinære generalforsamling, og den andre er meldingen om Norges deltakelse i FNs sikkerhetsråd i perioden 2001–2002.

Den ene meldingen er en gjennomgang av Generalforsamlingen og de viktigste temaene som stod på dagsordenen der. Komiteens innstilling er enstemmig, og jeg finner derfor ikke noen grunn til å gå detaljert inn på de enkelte temaene.

Komiteen fastslår innledningsvis at større globale utfordringer gjør at globale styringsredskap må styrkes. Et

sterkt multilateralt samarbeid i regi av FN, men også andre internasjonale institusjoner, er helt nødvendig for å håndtere de utfordringene vi står overfor i dagens globaliserte verden. Det viktigste vi kan gjøre internasjonalt nå, er å arbeide med tiltak som kan styrke FN. Dersom FN på en mer effektiv måte skal sikre både fred og utvikling, må FN få bedre muligheter for sitt arbeid.

Generalsekretærens forslag til nye reformtiltak var også en av de store sakene på Generalforsamlingen. Hovedmålet med reformpakken er å sette FN bedre i stand til å følge opp Tusenårstiltakene. Det er viktig å opprettholde politisk trykk på reformarbeidet i FN. Det gjelder også Sikkerhetsrådet, som en før eller siden må ta stilling til en reform av.

Det bringer meg over til den andre stortingsmeldingen vi har til behandling, som omhandler Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd. To regjeringer deltok i arbeidet for å få Norge innvalgt i Sikkerhetsrådet for toårsperioden 2001–2002, og lyktes med det.

Medlemskap i FNs sikkerhetsråd er en ansvarsfull oppgave. Flertallet i komiteen peker på at Norge håndterte dette ansvaret på en god måte. Nå når medlemskapsperioden er over, er det viktig at Norge evner aktivt å videreføre de erfaringene og den kunnskapen medlemskapet har gitt oss, videre i vårt utenrikspolitiske engasjement.

En av de tre prioriterte målsettingene for Norges medlemskap i rådet var særskilt vekt på spørsmål som gjelder fred og sikkerhet i Afrika. Konflikter i Afrika har utgjort to tredjedeler av sakene på dagsordenen i Sikkerhetsrådet i den perioden Norge var medlem.

Og vi må ikke glemme Afrika! Vi husker alle det folkemordet som fant sted i Rwanda i 1994, mens maktesløse FN-soldater stod og så på. Vi fire fra utenrikskomiteen som var i Rwanda for godt og vel et år siden, fikk en nærhet til folkemordet og sterke opplevelser i møte med mennesker som hadde opplevd det. Det er inntrykk som vi aldri vil glemme. Vi opplevde mistillit til FN, fordi FN ikke stoppet det grusomme folkemordet. Men vi opplevde også tillit til FNs forsoningsarbeid og arbeid for å bedre livssituasjonen for ofrene og ofrenes etterlatte, i regi av UNDP. Det vi ønsker, er et FN som tar ansvar, og så tidlig at slike overgrep kan forhindres. Det som skjedde i Rwanda, må ikke skje igjen. FN har nå appellert til medlemslandene om bidrag til styrker til den borgerkrigsherjede demokratiske republikken Kongo.

Arbeiderpartiet mener sterkt at vi må gjøre alt som er mulig for å finne fram til personell som kan bidra til denne operasjonen, for hvis ikke vil Norges troverdighet som sterk støttespiller for FN kunne bli svekket. En avgjørelse om å sende styrker inn i et så farlig konfliktområde krever at man analyserer situasjonen nøye på forhånd. Arbeiderpartiet mener Regjeringen bør foreta en slik analyse og vurdere hva vi har av personell, hva det er behov for, og hva vi kan bidra med. Dette bør det være enighet om i Stortinget, i og med at det er en enstemmig komite som viser til at deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner har lange tradisjoner som en viktig del av norsk utenrikspolitikk. Komiteen understreker betydningen av fortsatt norsk deltakelse i fredsoperasjoner i regi

av FN eller operasjoner under FN-mandat. Dette er et sterkt signal fra Stortinget til Regjeringen.

Komiteen mener det er viktig at Norge framstår som en stabil og troverdig bidragsyter til slike operasjoner. Komiteen er av den oppfatning at det er viktig med en bred deltakelse i fredsbevarende operasjoner, og at det også omfatter deltakelse utover Norges nærområder. Mulige bidrag må vurderes ut fra både militære og politiske hensyn. Det kan med andre ord ikke være rene militærstrategiske hensyn alene som legges til grunn når Norge skal vurdere styrkebidrag.

Både i budsjetttinnstillingen fra forsvarskomiteen og i budsjetttinnstillingen fra utenrikskomiteen til 2003-budsjettet ble betydningen av norske bidrag til fredsbevarende operasjoner i Afrika understreket.

I dag har vi hørt at FNs generalsekretær, Kofi Annan, har tatt til orde for en fredsbevarende styrke i Midtøsten. Han tror ikke at palestinerne og israelerne klarer å nå fram på egen hånd. Derfor kan en fredsstyrke hjelpe til å roe ned situasjonen og gjøre det mulig å fortsette forhandlingene. Vi har fra Arbeiderpartiets side i lang tid tatt til orde for nødvendigheten av en internasjonal tilstedeværelse i Midtøsten, og vi ønsker derfor velkommen et slikt initiativ fra FN. Dersom en slik styrke kommer på plass, regner vi med at Regjeringen vurderer seriøst hvorvidt Norge kan delta i en slik styrke. Norsk deltakelse i slike FN-operasjoner er viktig først og fremst av hensyn til den enkelte konflikt og de menneskene som blir berørt, men det er også viktig fordi det styrker Norges troverdighet i FN, så vel som norsk anseelse og tillit i fattige land generelt. Når det er sagt, vil jeg si at det er viktig at det ikke skapes et motsetningsforhold mellom operasjoner i FN-regi og operasjoner under FN-mandat. KFOR/SFOR er eksempler på styrker som bidrar til å oppfylle FN-vedtak.

I kjølvannet av den dragkampen vi var vitne til i Sikkerhetsrådet i forbindelse med Irak-konflikten, har det vært mange utsagn om at FNs stilling nå er svekket, eller at FN har blitt et redskap som brukes kun når det tjener de store lands interesser. Etter min mening er det ikke mulig å si noe sikkert om FN er svekket eller ikke. Det er det for tidlig å si noe om. Det vi kan fastslå med sikkerhet, er at dagens situasjon internasjonalt, med terrortrusler, fattigdom, hiv/aids, SARS og en rekke regionale konflikter, viser at vi kanskje mer enn noen gang er avhengige av et sterkt multilateralt samarbeid. Vi er avhengige av et sterkt og velfungerende FN. Men FN er ikke mer enn det medlemslandene gjør det til. Det er derfor ytterst viktig at det vises politisk vilje i forhold til å styrke organisasjonen og gjøre den bedre i stand til å sikre både fred og utvikling.

Christopher Stensaker (FrP): FNs sikkerhetsråd er et viktig instrument for å sikre fred og trygghet på vegne av alle medlemslandene i FN. Dette legger et særlig ansvar både på de valgte medlemmene og på de fem faste medlemmene som i praksis preger arbeidet i rådet. Men både ansvaret for virksomheten og vedtakene som rådet gjør, er likt fordelt mellom de 15 medlemmene.

Ingen enkeltsak satte sterkere preg på Norges arbeid i Sikkerhetsrådet enn Irak.

Deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner har lange tradisjoner og er en viktig del av norsk utenrikspolitikk. Det har derfor stor betydning at Norge deltar i fredsoperasjoner i regi av FN eller i operasjoner under FN-mandat. Norge må også framstå som en stabil og troverdig bidragsyter til slike operasjoner. Fremskrittspartiet, i likhet med resten av komiteen, mener det er viktig med en bred deltakelse i fredsbevarende operasjoner, og at det også omfatter deltakelse utover Norges nærområder. Det er viktig at mulige bidrag må vurderes ut fra både militære og politiske hensyn.

Norges interesser er best tjent med et effektivt og normsettende FN. Det er derfor viktig at saker som er betydningsfulle for internasjonal fred og trygghet, håndteres av Sikkerhetsrådet. Vedtak må ha hjemmel i FN-pakten og gjeldende folkerett. Det er svært viktig at en ikke rokker ved dette systemet, ved at enkelte land setter seg utenfor det kollektive trygghetssystemet som følger av FN-pakten. Internasjonal terrorisme og spredning av våpen som truer menneskeheten, utgjør en stor trussel mot internasjonal fred og trygghet. Denne erkjennelsen har samlet et overveldende flertall av land i verden i kampen mot de kreftene som søker å ramme grunnverdiene i samfunnet, og som undergraver menneskeverd og demokratiske samfunnsnormer.

Norge har engasjert seg sterkt i Sikkerhetsrådet for å nedkjempe internasjonal terrorisme og i alle sider ved internasjonal fredsbygging og forsoning, og det er vi glad for.

Norges deltakelse i FNs sikkerhetsråd i 2001 og 2002 har vært en viktig og krevende oppgave for de to regjeringer som har hatt ansvaret i perioden. Norges deltakelse må karakteriseres som vellykket. Norge greide å skape oppslutning om egne saker og prioriteringer, samtidig som vi var med på å samle Sikkerhetsrådet bak viktige beslutninger og vedtak. Dette viser at Norge var godt forberedt på det store ansvaret medlemskapet innebar, og at hovedprioriteringene som lå til grunn for medlemskapet, var relevante. Innsatsen Norge la ned i presidentvervet, bidrog til framdrift i en rekke saker. Resolusjon 1397 om Midtøsten ble vedtatt i Norges presidentskapsperiode, og denne resolusjonen stadfester for første gang visjonen om en palestinsk stat.

Erfaringene fra presidentskapsperioden understreker viktigheten av en konsensusorientert arbeidsform i Sikkerhetsrådet, hvor innsatsen rettes inn mot å finne samlende løsninger. En slik tilnærming styrker FNs stilling i det internasjonale samfunnet.

Fremskrittspartiet konstaterer at Regjeringens prioriteringer for arbeidet i Sikkerhetsrådet hele tiden har hatt bred tilslutning i Stortinget, og mener de erfaringene og den kunnskapen Norge har tilegnet seg i Sikkerhetsrådet, må brukes aktivt i vårt videre utenrikspolitiske engasjement.

Den langvarige konflikten mellom FN og Irak var den vanskeligste saken i Norges medlemsperiode. Fremskrittspartiet mener det var riktig av Norge å støtte reso-

lusjon 1441, som stadfestet og forsterket FN's årelange og bindende krav overfor Irak. Resolusjon 1441 slo fast at brudd på resolusjonen ville få alvorlige følger for Irak. Fremskrittspartiet mener Regjeringens standpunkt til spørsmålet om bruk av væpnet makt dersom Irak ikke oppfylte forpliktelsene sine, kunne vært klarere, da vi mener at resolusjon 1441 tok de nødvendige hensyn til at vedtak og handlinger skulle være rotfestet i FN-pakten og i gjeldende folkerett. Det er beklagelig at Frankrike og Tyskland valgte å sette seg på sidelinjen, når våre viktigste allierte, USA og England, med bakgrunn i resolusjon 1441, valgte å gå til aksjon mot Irak etter at mange års sanksjoner ikke hadde ført fram.

Det internasjonale samfunns videre håndtering av Irak-spørsmålet vil få stor betydning for FN's og Sikkerhetsrådets rolle og stilling.

Arbeidet for å forbedre og effektivisere FN's sanksjonspolitikken må videreføres. Selv om målet er mer treffsikkert, «smartere» sanksjoner med effekt overfor regimer, kan man ikke se bort fra at maktbruk også må tas i bruk der et regime terroriserer eller rammer sivilbefolkningens daglige behov.

Fremskrittspartiet er tilfreds med Regjeringens sterke engasjement i Sikkerhetsrådets arbeid for å bekjempe internasjonal terrorisme. I den sammenheng er det grunn til å understreke betydningen av den helhetlige tilnærming Norge la til grunn for sitt engasjement i Afghanistan, hvor det ble fokusert på sammenhengen mellom militær innsats, nødhjelp, langsiktig utviklingshjelp og arbeidet med fred og forsoning. Denne tilnærming må ligge til grunn også for den videre kampen mot internasjonal terrorisme.

Konflikter i Afrika har utgjort nesten to tredjedeler av sakene på dagsordenen i rådet, og Fremskrittspartiet mener at Norges prioritering av konfliktene på Afrikas Horn er viktig. Derfor støtter vi et videre engasjement i forhold til konfliktområdene i Afrika. Det er viktig å videreføre arbeidet for å styrke FN's kapasitet innen internasjonal konflikthåndtering, og forholdet mellom militære og sivile aktører i fredsoperasjoner bør være et satsingsområde fra norsk side.

Det norske engasjementet for utvikling av internasjonal strafferett er viktig, men vi er lite tilfreds med at det fremdeles under uverdige forhold – som også forrige talar var inne på – sitter over 100 000 i rwandiske fengsler etter folkemordet i 1994, som ennå ikke har fått sin sak for retten.

Her har også Sikkerhetsrådet et ansvar, som tok sin del av ansvaret for driften av de opprettede straffedomstolene. Det er også viktig å videreføre arbeidet med å få global oppslutning om den internasjonale straffedomstolen.

Bjørn Jacobsen (SV): Det er gledeleg når vi no skal oppsummere arbeidet i FN og Tryggingrådet, at det er mykje positivt å seie om Regjeringa sitt arbeid. Ikkje minst er det gledeleg at FN stod han av og ikkje lét seg presse til å sanksjonere ein krig mot Irak. Mange har hevda at krigen ville komme likevel, så det betydde ikkje no-

ko, og at dette gjorde FN uinteressant som internasjonal konfliktløysar og krigshindrar. Det kan jo vere mogleg, det, men på sikt vil eg påstå at vi iallfall oppnådde at folkeretten sitt forbod mot bruk av makt ikkje blei uthola.

Sjølv om vi frå SV si side har slutta oss til fleirtalets merknader i innstillinga, hadde vi nok ønskt at Regjeringa hadde vore endå tydelegare og stilt endå fleire spørsmål ved om det var riktig av Noreg å halde ein så låg profil i fleire vanskelege saker. Vi anerkjenner det gode og dyktige arbeidet som blei gjort, men det kunne ha vore litt meir piff i det, ikkje minst knytt til Midtausten og handteringa med omsyn til Irak. Tryggingrådet er eit vedtaksorgan, og Noreg burde ha vist evne til å føre ein meir sjølvstendig politikk, særleg når det gjeld å take klart til orde for ei avvikling av dei skadelege sidene ved sanksjonane mot Irak og for eit sterkare internasjonalt engasjement til støtte for palestinarane.

Olje for mat-programmet veit vi jo at Saddam boikotta. Sivilbefolkninga i Irak hadde inga moglegheit til å boikotte det, men det var dei som leid mest. Når det gjeld olje for mat-programmet, veit vi at kontraktane var laga slik at ein skulle avtale prisen etter at handelen var ferdig og kontraktane låg på bordet. Då er det vanskeleg å få i gang ein slik oljehandel. Saddam hadde sine måtar å få tak i pengar på, så han leid ikkje av dette. Det er klart at det er ei utfordring å få til smartare sanksjonar og få dei til å verke. Dette er ei utfordring i alle konflikter.

Vi kunne også brukt plassen i Tryggingrådet til å utfordre USA med omsyn til å bidra sterkare til ei heilskapleg løysing på Midtausten-konflikten. To gonger lét vi vere å stemme for resolusjonar om utplassering av internasjonale observatørar i Midtausten – og vi snakkar berre om observatørar. Sjølv om USA i desse tilfella la ned veto, ville det etter SV si meining vore viktig at Noreg tona flagg. Noreg burde teke til orde for sanksjonar mot Israel, sjølv om det var lite realistisk at dette skulle bli vedteke. Men iallfall ville vi då på ein måte ha tona flagg, og vi ville ha markert oss. Det undergrev Tryggingrådet sin autoritet at Israel bryt FN-resolusjonar utan at det har konsekvensar, og det er sjølvstendig ein sentral del av det å finne løysingar i Midtausten.

Under debatten om Irak hausten 2002 heldt Noreg ein rimeleg låg profil. Vi kunne allereie av president Bush sin tale til generalforsamlinga i september tolke at USA hadde planar om å gå til krig uavhengig av FN. Noreg kunne også då i Tryggingrådet både klårare og på eit tidlegare tidspunkt vist motstand mot USA sine krigsplanar, ikkje minst for å forsvare folkeretten si tarv. Dette er ikkje noko vi i SV finn på for å irritere utanriksministeren, men dette er ein del av den politiske debatten også i USA. Og for å gje eit lite bilete av den debatten vil eg sitere John F. Kennedys gamle taleskrivar, Theodore Sorensen, som blei sitert i Dagbladet i går med følgjande ord:

«Vår doktrine om forkjøpsangrep uten juridisk rettferdiggjøring eller bevis er musikk for terroristorganisasjoner som nettopp driver med den slags angrep.»

Når vi så i ettertid får sjå kva slags skodebrød av bevis som blei presentert for Tryggingrådet av utanriksminis-

ter Colin Powell, så er dette alvorleg. Det er på ein måte å vanære Tryggingrådet, FN og det internasjonale samfunnet, når ein legg fram bevis som kan sjå ut som om dei var produserte, og iallfall ikkje til dags dato har halde mål. For det einaste sikre vi kan seie om masseødeleggingsvåpen i Irak hittil, er at opp til 95 pst. av dei blei fjerna av FN allereie i 1998. Hittil er det det einaste sikre vi veit.

Vi veit også at det i Storbritannia er ein stor debatt på gang der Blair får mykje pes for sin bruk av bevis. Eg skal ikkje gå i detalj, men vi veit at utanriksministeren har gått av, og det er ein stor debatt i Storbritannia om ein i det heile teke har halde seg innafør det vi kan kalle for ein anstendig måte å føre bevis på internasjonalt.

Regjeringa skal ha mykje ros for at det blei lagt stor vekt på konfliktane i Afrika og på ei styrking av FNs fredsbevarande styrkar under medlemskapsperioden. Vi burde følgd målsetjinga på dette området med å leggje meir vekt på Noregs konkrete innsats, og representanten Øyungen var tidlegare inne på dette med Kongo. Regjeringa kutta mot slutten av perioden i Noregs fredsinnsetning i Afrika for å finansiere innsatsen i Afghanistan.

Det forholdet at vi pr. i dag berre har ca. 40 personar i FN-teneste, gjev grunn til stor bekymring. Det kan verke som om det er eit linjeskifte på gang. I 1995 hadde vi 1 500–1 600 folk med blå hjelmar rundt om i verda, i dag er det knapt 40. Vi seier på den eine sida at FN er viktig, men det kan ein ikkje sjå av farga på hjelmane til norske soldatar som er ute i teneste. Vi skal heller ikkje gløyme at dette har stor påverknad på opinionen heime. At det sit ein lensmann i ei lita bygd, at det jobbar nokon på ein politistasjon, og at det er folk rundt omkring i heile Noreg som faktisk har vore ute i fredsbevarande teneste og har erfaring frå felt, er også med på å danne eit bilete ute blant vanlege folk i Noreg av korleis desse konfliktane og krigane artar seg. Dette er ikkje berre noko for oss her på Stortinget, men det er folk i ulike yrke, ikkje minst soldatar og politifolk, som har hatt god erfaring frå teneste ute. Derfor bør vi vere så aktive i forhold til FN-tenesta.

Libanon er jo det beste eksemplet. Den norske opinionen snudde i den konflikten, fordi norske soldatar, norske tenestemenn og -kvinner var ute og såg kor ille konflikten og okkupasjonen var. Derfor har SV ein merknad i samband med revidert om at vi, som Sverige, skal sende styrkebidrag til ein mellombels internasjonal stabiliseringsstyrke i Øst-Kongo. Dette linjeskiftet kan også tolkast som at ein er meir villig til å bidra med soldatar der USA fører sine krigar, enn å bidra der nauda er størst. No har eg ikkje trekt i tvil i det heile Regjeringa si målsetjing og kva ein både på diplomatisk og politisk nivå har hatt av god innsats, men oppfølginga av konkrete styrkebidrag er ikkje heilt der det skal vere. Vi veit også at det ikkje trengst norske soldatar i Irak for minerydding. Ein kan heller gje pengane til Norsk Folkehjelp. Dei er mykje meir effektive. Lat oss no lære av bistandsfolka, som seier at det å sende norske ekspertar med høge lønningar, ikkje nødvendigvis er god bistand. Om ein gjev pengane til

private og frivillige, så får ein faktisk mykje meir effektiv minerydding, fordi det Norsk Folkehjelp og også andre frivillige organisasjonar av den typen gjer, er å lære opp folk, slik at ein får mineryddingskapasitet i Irak på lang sikt. Det er mykje viktigare enn å stille med 60, 70, 100 norske menn som kostar mykje. Lat oss no lære litt frå bistanden i dette området.

I den merknaden i revidert nasjonalbudsjett ber vi Regjeringa om å komme med konkrete forslag, som Øyungen også var inne på. Eg trur at utanriksministeren kanskje vil kunne kommentere det litt. Sverige er jo med i ein EU-innsats, og den EU-innsatsen har som mål heilt enkelt å forhindre overgrep mot sivile, å betre den humanitære situasjonen og ikkje minst gje støtte til FN når det gjeld fredsprosessen i Kongo, og det vil jo seie heilt klart at det er midt i den norske utanrikspolitiske orienteringa. Dette skal vi kunne ha pengar til.

Så litt i forhold til FN og generalforsamlinga. Eg vil be utanriksministeren også om å kommentere litt det som for så vidt er problematisert i meldinga, dette med tusenårsmåla, reformarbeidet, som også Øyungen var inne på, dette med ICC, den nyheita som har komme om at Frankrike, Tyskland og Syria lét vere å stemme i forhold til om USA framleis skal få lov å behalde immuniteten sin. Så om debatten skal bli mest mogleg aktuell, vil eg be utanriksministeren om å kommentere ein del av desse forholda, gjerne også at ein frå USAs side no prøver å påverke Belgia i forhold til å endre lovgjevinga si. Altså: Vi skal bygge eit nytt NATO-bygg – det høyrer kanskje til debatten i neste sak – og derfor påverkar ein sterkt Belgia til å endre si nasjonale lovgjeving. Men dette høyrer også heime i FN-debatten, for dette med respekt for internasjonal rett og lov er kanskje den største utfordringa med omsyn til det tryggingspolitiske for eit lite land som Noreg.

Lars Rise (KrF): Norsk utenrikspolitikk har alltid lagt til grunn at det er FNs sikkerhetsråd som har hovedansvaret for opprettholdelsen av internasjonal fred og sikkerhet. FN er en av bærebjelkene i vår utenriks- og sikkerhetspolitikk og den fremste organisasjonen i arbeidet for internasjonal fred og sikkerhet. Derfor vil Kristelig Folkeparti at Norge skal arbeide innenfor rammen av FN når vi søker løsninger i internasjonale konflikter, og gå aktivt inn for å styrke FN som organisasjon. Når vi vektlegger FNs arbeid så sterkt, var det viktig for Norge å få muligheten til å delta i Sikkerhetsrådet. Vi arbeidet derfor intenst for at Norge skulle få en plass i rådet. Utgangspunktet var at vi ønsket at Sikkerhetsrådet skulle konsentrere seg mer om langsiktig arbeid i konfliktområder, og ikke bare fokusere på politisk krisehåndtering av dagsaktuelle hendelser. Norge hadde derfor tre hovedområder der vi ønsket et mer langsiktig arbeid. Det gjaldt de underliggende årsakene til krig og konflikt, fokus på Afrikas utfordringer og FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner.

Hva oppnådde vi så med vårt arbeid i Sikkerhetsrådet? Norge fikk anerkjennelse for vårt fokus og vår innsett rettet inn mot Afrika i Sikkerhetsrådet. Med tanke på

at nesten 15 millioner er drept i bare fem krigsherjede land i Afrika de senere år, framstår dette fokus som riktig. Konflikter i Afrika har også utgjort nesten to tredjedeler av sakene på dagsordenen i rådet, særlig gjelder dette konfliktene på Afrikas Horn, i Vest-Afrika og i og rundt Kongo. Norge fikk helt fra begynnelsen av hovedansvaret for den forberedende behandlingen av uttalelser og vedtak for Afrikas Horn. Vi hadde et lederansvar for både Etiopia-Eritrea-konflikten og konflikten i Somalia. I januar 2001 bidrog vi aktivt til å forhindre en tidlig opphevelse av våpenembargoen mot Etiopia og Eritrea, noe bl.a. USA var for. Vi ledet sendelag til Etiopia og Eritrea, og ledet arbeidet med en presidentuttalelse i rådet med mål om å forplikte både Etiopia og Eritrea til å akseptere kjennelsen fra den FN-oppnevnte grensekommisjonen. Utenriksministeren var selv i Etiopia og Eritrea for å støtte fredsprosessen. Selv om vi ikke lenger deltar i Sikkerhetsrådet, vil Afrikas Horn fremdeles være et hovedsatsingsområde for norsk utenrikspolitikk.

Når det gjelder fredsbevarende operasjoner, fikk Norge lederskapet i rådets arbeidsgruppe for fredsbevarende operasjoner. Dette var i tråd med de prioriteringer Regjeringen hadde satt for arbeidet i Sikkerhetsrådet. Det har vært en tendens de senere årene til manglende oppfyllelse og deltakelse i FN-styrker fra vestlige industri-land. Også det norske nærværet i FN-ledede fredsoperasjoner er redusert de senere årene, til fordel for NATO og internasjonale koalisjoner. Kristelig Folkeparti vil på det sterkeste fastholde viktigheten av at Norge deltar i FN-ledede operasjoner. Det trenger ikke være noen motsetning å delta i NATO eller andre koalisjoner, så lenge en fastholder at vi ønsker et sterkt FN. At flere internasjonale og flernasjonale aktører bidrar, kan styrke stabiliteten og sikkerheten i et område, men det skal ikke gå på bekostning av vårt FN-engasjement. Norge har lange tradisjoner for deltakelse i internasjonale fredsoperasjoner. Kristelig Folkeparti ønsker at Norge fremdeles skal delta i slike operasjoner i FN-regi eller operasjoner under FN-mandat. Jeg er derfor glad for at Regjeringen har lovet å videreføre en norsk aktiv innsats for å styrke FN's evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner. FN må bli best mulig til å håndtere globale konflikter.

Fokuset på de underliggende årsaker til krig og konflikt var den tredje av våre hovedprioriteringer. Norge arbeidet for å sette de økonomiske drivkreftene i konflikter på dagsordenen. Et slikt aktuelt tema her var forholdet mellom konflikt og plyndring av et lands naturressurser. Rike naturressurser er dessverre ikke alltid noen garanti for vekst og utvikling. Tvert om er kampen om slike ressurser ofte årsak til konflikt og omfattende voldsbruk, og enda oftere det viktigste hinder for en fredelig løsning. Ulovlig utnyttning av naturressurser som olje, diamanter, mineraler og tropisk tømmer kan gi store inntekter. Disse inntektene går ofte til å finansiere væpnede konflikter.

Under presidentskapsmåneden var vi med på å arrangere en internasjonal konferanse om dette temaet. Vi støttet også sanksjoner mot handel med diamanter fra Liberia og Sierra Leone. Oppmerksomheten rundt Sikkerhetsrådets fokusering på ulovlig ressursutnyttelse og

konflikt har bidratt til et omfattende samarbeid for å kontrollere handelen med rådiamanter, for å sikre at handel med disse går gjennom legale kanaler. Kristelig Folkeparti er svært glad for framgangen på dette feltet, og håper det vil bidra til at de økonomiske drivkreftene i konflikter blir kraftig svekket. Det er positivt at Regjeringen vil arbeide videre med temaet, og arbeide for at den økonomiske dimensjonen ved voldelige konflikter blir integrert i handlingsprogram og forskningsprogram i Verdensbanken og FN-organ.

I Sikkerhetsrådet og i generaldebatten var utvikling av internasjonal strafferett sterkt i fokus. Samme dag som vedtektene til den permanente internasjonale straffedomstolen trådte i kraft, la USA ned veto mot forlengelse av FN's operasjoner i Bosnia og Hercegovina. Etter forhandlinger kom en fram til en felles resolusjon om å utsette straffeforfølgelse for deltakelse i fredsbevarende operasjoner fra stater som ikke er del i Roma-vedtektene. Det er et kompromiss, men det sikrer at FN fremdeles har en sentral rolle i fredsbevarende operasjoner, og slår fast at den internasjonale straffedomstolen har en særskilt verdi.

Da Norge hadde presidentskapet i mars 2002, ble det fattet sentrale vedtak i Sikkerhetsrådet med tanke på konflikten i Midtøsten. I dette arbeidet spilte Norge en helt sentral rolle. I vår presidentskapsmåned ble det vedtatt to viktige Midtøsten-resolusjoner. Resolusjon 1397 var basert på forslag fra Saudi-Arabias kronprins, og for første gang gikk de arabiske land inn for Israels rett til eksistens, og for første gang gav USA sin støtte til en palestinsk stat. Dette var historisk og gav håp om en ny giv i fredsarbeidet i Midtøsten-konflikten. USA har siden den gang engasjert seg sterkere, og partene har godtatt kvarsettens veikart til fred. Det er likevel bekymringsfullt å se den senere opptrappingen av voldsbruken mellom Israel og palestinerne. Norge må på det sterkeste fordømme terroraksjoner og selvmordsbombere. Slike angrep bringer ikke palestinerne nærmere en palestinsk stat. Derfor må de palestinske myndigheter gjøre sitt ytterste for å forhindre terror. Samtidig er det vanskelig å se at de israelske militære aksjoner bidrar til å gi Israel større sikkerhet. Mange av aksjonene kan snarere framprovosere nye aksjoner.

Norge var et aktivt medlem av Sikkerhetsrådet. Vi ledet to av fem sendelag, vi ledet rådets arbeidsgruppe for fredsbevarende operasjoner, og vi tok på oss ansvaret for å lede sanksjonskomiteen for Irak. Det var en svært krevende oppgave. Sikkerhetsrådet ble mot slutten av 2001 enig om en konkret omlegging av sanksjonene.

FN's 57. ordinære generalforsamling var preget av Irak-spørsmålet, og det var den vanskeligste saken i Norges medlemsperiode. Norge støttet konsekvent FN's strategi for en avvæpning av Irak. Norge var med da Sikkerhetsrådet 8. november enstemmig vedtok resolusjon 1441. Denne resolusjonen viste en vei til løsning av konflikten, en vei vi kalte FN-sporet. Norge håpet at Saddam Hussein ville etterkomme FN's mange bindende krav som var stilt til det irakiske regimet, slik at vi kunne ha fått en fredelig løsning på konflikten. Iraks regime samarbeidet gradvis mer, men bare halvhjertet og motstrebende. De

oppfylte ikke kravene i resolusjon 1441. Etter hvert gav diplomatiet, våpeninspeksjonene og økt militært press likevel større resultater. Derfor gikk Norge inn for å gi våpeninspektørene mer tid, samtidig som Irak fikk konkrete krav til nedrustning innen korte, men gjennomførbare tidsfrister. Både mens Norge var medlem av Sikkerhetsrådet og senere holdt vi fast ved at FN hadde hovedansvaret, og at det derfor var FN-sporet som skulle følges.

Det er dypt beklagelig at Sikkerhetsrådet ikke klarte å bli enig om veien videre. Det er alvorlig når Sikkerhetsrådet ikke har evne til å løse oppgaver og inngå kompromisser som gjelder trusler mot internasjonal fred og sikkerhet. Det vil kunne svekke autoriteten i framtiden. Norge var imot krigen. Vi var uenig i den militære løsningen Irak-konflikten fikk, men nå må vi se hvordan vi kan bidra til oppbyggingen av Irak til det beste for sivilbefolkningen. Norge er innstilt på å bidra aktivt til oppbyggingsinnsatsen, og har lagt vekt på at innsatsen bør koordineres av FN. Det er derfor positivt at FNs sikkerhetsråd enstemmig vedtok å gjenopprette programmet. FNs generalsekretær har fått utvidede og fleksible fullmakter til å benytte ressursene i programmet til å møte den humanitære krisen i Irak.

USA vant tilsynelatende den militære krigen, men USA vil ikke vinne freden alene. Det meldes nå om at angrepene mot de amerikanske okkupasjonsstyrkene stadig blir flere og bedre planlagt. Bare i løpet av de siste to ukene har ti amerikanske soldater blitt drept og mer enn 25 skadet. Freden er altså ikke vunnet. Forsvarsminister Rumsfeld sa denne uken at han trodde det ville ta flere måneder før okkupasjonsstyrkene ville kunne klare å stanse angrepene. I Bagdad har ikke offentlig ansatte fått lønn siden mars, mange går uten arbeid, og folk mangler penger til å kjøpe mat. Dette vitner ikke om en situasjon der krigen er vunnet og freden har seiret. Jeg tror USA bedre enn før ser at de ikke kan operere uavhengig av FN og det internasjonale samfunnet. Derfor gikk det også forholdsvis smertefritt i Sikkerhetsrådet å få vedtatt en spesialutsending til Irak. Målet er nå at det irakiske folks lidelser skal ta slutt. Da må alle jobbe sammen for å få en slutt på deres lidelser.

I Irak-spørsmålet opplevde Sikkerhetsrådet et tilbakeslag, men rådet blir likevel aldri irrelevant. FN har opplevd tilbakeslag før og kommet sterkt igjen. Det er i dag ingen andre som kan fylle FNs rolle i en stadig mer globalisert verden.

Marit Arnstad (Sp): Norges deltakelse i Sikkerhetsrådet var en viktig mulighet og en krevende utfordring. Oppgaven ble på mange områder løst på en tilfredsstillende måte, men etter Senterpartiets mening er det grunn til å sette et spørsmålstegn ved om alle muligheter til å påvirke og til å sette dagsorden ble benyttet godt nok.

Sikkerhetsrådets dagsorden er naturlig nok preget av internasjonale hendelser som til enhver tid oppstår. Norge måtte forholde seg til den akutte agendaen, og det krevde mye oppmerksomhet og arbeidskraft fra den norske delegasjonen. I forkant av deltakelsen i Sikker-

hetsrådet hadde Norge imidlertid pekt ut tre satsingsområder, og vi ønsket å fokusere særlig på disse områdene. De tre områdene var særlig utfordringene i forhold til Afrika, styrking av FNs fredsbevarende operasjoner og å reise en debatt om underliggende årsaker til konflikter. Vårt arbeid i Sikkerhetsrådet må også måles i forhold til de prioriteringene vi hadde satt oss før deltakelsen.

Det er selvsagt ikke vanskelig å erkjenne at det kan være hardt for små land å sette dagsordenen i en periode som i tillegg var ekstra preget av fokuset på kampen mot terrorisme og den dramatiske situasjonen etter angrepet på World Trade Center.

Likevel er det Senterpartiets oppfatning at Norge ikke greide å få til gode nok framskritt for de prioriteringene vi faktisk hadde satt oss. Et hederlig unntak er vår innsats på Afrikas Horn, der det norske engasjementet var høyt. Det er oppløftende at Regjeringen ønsker å fokusere på det arbeidet også framover, bl.a. gjennom å forebygge voldelige konflikter og forhindre at løste konflikter blusser opp igjen.

Det er også rimelig å framheve positivt Norges innsats for å få på plass to Midtøsten-resolusjoner, som var en viktig stimulans for fredsarbeidet i regionen. Norge ledet forhandlingene om resolusjon 1397, som var den første som noensinne har omtalt visjonen om en palestinsk stat. Det var et viktig gjennombrudd. Sjøl om vilkårene for iverksettelse av resolusjonene ikke var til stede i regionen, og sjøl om konflikten dessverre har eskalert etterpå, var det norske arbeidet med å styrke troverdigheten til både Norge og FNs engasjement i konflikten viktig.

Irak-situasjonen satte naturlig nok sitt preg på særlig den siste tiden av den norske perioden. Etter Senterpartiets mening var Norge for passiv altfor lenge i den tilspissende situasjonen som oppstod. Vi brukte ikke de mulighetene vi hadde gjennom vår plass i Sikkerhetsrådet, til også å påvirke prosessen og ha en klar holdning i forhold til den prosessen som pågikk. Jeg må også få lov å si at debatten i ettertid i både USA og Storbritannia burde ha vært en vekker også for debatten i Norge. Det er merkelig at det ikke skaper større debatt også hos oss, at det ikke settes spørsmålstegn i Norge knyttet til det man har sett av debatt i USA og Storbritannia etterpå, ikke minst knyttet til markedsføringen av den konflikt og den krigen som oppstod.

Norge hadde ansvaret for sanksjonskomiteen for Irak, der det har vært nedlagt et omfattende arbeid. Omleggingen av sanksjonene var et skritt i riktig retning, men fortsatt fikk ikke sanksjonene den ønskede effekt.

Når det gjelder vår erklærte ambisjon om å bidra til å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsbevarende operasjoner, er det Senterpartiets holdning at Norges profil var svak. På begynnelsen av 1990-tallet hadde Norge godt over 1 000 personer ute i FNs fredsbevarende operasjoner. I dag har vi et tjuetalls nordmenn med blå hjelm igjen ute i felten. FNs totale antall personer i felten er 30 000. De norske tallene er et avslørende bevis på at det fra norsk side er langt mellom teori og praksis på dette området. Senterpartiet er opptatt av at vi ved handling må styrke FNs kapasitet og legitimitet på

det fredsbevarende området. Særlig i dagens internasjonale situasjon, der USA har valgt å handle unilateralt utenom FN, er det viktig for land som Norge å gjøre sitt ytterste for å bygge opp under FN, ikke minst på det fredsbevarende området.

Et eksempel er Kongo, der vi i dag har utstasjonert fem mann under FN-flagg som det er meningen skal trekkes ut om kort tid, til tross for at FNs generalsekretær har kommet med direkte henstillinger også til Norge om å bidra med personell til fredsbevarende FN-styrker i landet. Senterpartiet er ikke tilfreds med at en så direkte FN-henstilling blir nedprioritert samtidig som Norge har sagt ja til å bidra i Irak, i oppryddingen etter en krig Norge faktisk var imot. Vi mener at Norge ikke er tjent med å si til nei FN samtidig som vi sier ja til USA, slik situasjonen er i dag, der det også er utviklet en viss konflikt mellom FN og USA. Norge burde opptre aktivt som en brobygger i internasjonale konflikter gjennom konsekvent å jobbe for multilaterale løsninger og multilateralt samarbeid.

Jeg ønsker også å knytte noen få kommentarer til utviklingsarbeidet. Jeg tror det er en erkjennelse samlet sett at verken det bilaterale eller det multilaterale utviklingsarbeidet fungerer godt nok. En del av årsakene må anses å være at svært mange utviklingsland har for svake administrative systemer. Administrativ og organisatorisk kapasitet er en helt grunnleggende forutsetning for god utvikling. Utviklingen må rett og slett administreres bedre. Det gjelder både oppbygging av tjenester og velferdstilbud, næringsutvikling og fordeling, for å nevne noen områder. På dette feltet har FNs utviklingsprogram UNDP en viktig oppgave. Det har kapasitetsbygging som et av sine primære mål. Norge bør fokusere på det arbeidet og styrke UNDPs evne til å jobbe offensivt med akkurat denne utfordringen.

Senterpartiet hadde håpet at norsk medlemskap i Sikkerhetsrådet ville ha skapt økt interesse og debatt i Norge om viktige utenrikspolitiske spørsmål. Det har man etter mitt skjønn bare i liten grad lyktes med. Kanskje kunne den brede debatten i befolkningen vært stimulert mer bevisst og på en bredere front enn det den faktisk ble. Kanskje kunne en ha oppnådd en bredere debatt gjennom større åpenhet og involvering av f.eks. frivillige organisasjoner. Jeg tror også at utviklingen av forholdet mellom FN og USA burde ha påkalt både større debatt og større problematisering i den samlede norske utenrikspolitiske debatten.

Til tross for at Senterpartiet ikke er fullt ut tilfreds med utbyttet av vår deltakelse i Sikkerhetsrådet, har Norge bygd opp en svært god kunnskap om dette feltet i løpet av denne perioden, og det er gjort en stor arbeidsinnsats av svært mange. Den kunnskapen må vi forvalte videre. Senterpartiet håper det kan utarbeides en helhetlig strategi for hvordan man bevisst kan satse videre på vegen etter deltakelsen i Sikkerhetsrådet.

Trine Skei Grande (V): FN er alltid et viktig utgangspunkt for Norges utenrikspolitikk, og vil alltid være en grunnstein i den. Det å klare å få til internasjonale

le løsninger ved samarbeid og å jobbe for at det internasjonale samfunnet skal bli mer og mer demokratisk, må være en av våre hovedroller.

Jeg syns Norge har spilt en god rolle på den internasjonale arenaen og klart å få til en stor påvirkning i forhold til at vi er et lite land. Man har vært opptatt av å sette ned noen påler når det gjelder de viktige idealene, og ikke, slik som det høres ut som SV skulle gjøre, sette ned flagg på alle tuene som vi passerer. Hvis flere land hadde valgt den profilen Norge har valgt, hadde vi kanskje også kommet lenger når det gjelder det store problemet vi fikk på den internasjonale arenaen knyttet til Irak. Vi hadde ønsket oss et FN som hadde hatt mye større styrke, et FN som hadde hatt evne til å skaffe flertall i Sikkerhetsrådet bak de internasjonale grepene som ble tatt. Venstre beklager veldig sterkt at Sikkerhetsrådet ikke fikk den rollen. Nå må vi sørge for at FN og det internasjonale samfunn går inn i det irakiske samfunnet for å stoppe lidelsene til de menneskene som bor der, og for få samfunnet opp å gå igjen.

Vi har en jobb å gjøre for å styrke FNs system etter de svekkelsene vi opplevde ved splittelsen i Irak-saken, det er også viktig at vi i vårt arbeid i FN ikke bare fokuserer på det som er fremst i media og fremst på den amerikanske dagsordenen, og at vårt engasjement i Irak heller ikke skygger for vårt engasjementet andre steder i verden. Jeg har sjøl akkurat vært i Sarajevo og sett hvordan FN lokalt klarer å gjøre en kjempeviktig jobb i forhold til å bygge opp et samfunn etter en grusom krig.

FN er også inne i en fase der det er behov for reformer, og Irak-konflikten har utfordret FN-systemet når det gjelder både Sikkerhetsrådet og folkeretten. FN må bli mer demokratisk og mer beslutningsdyktig – samtidig. Det er en utfordring. Demokrati er alltid den beste styreform, og det må vi også sørge for blir utviklet på den internasjonale arenaen. Da må styringssystemene utvikles og endres. På kort sikt gjelder det reformen av Sikkerhetsrådet, at en må få med flere land og flere faste medlemmer. Det vil være en god start for å få til dette.

Det virker som det er bred enighet i salen om at Norges rolle og innsats i Sikkerhetsrådet var god. Det var en viktig periode vi var medlem i, og jeg syns vi kan være stolt av den innsatsen som ble gjort. Vi i Venstre er i hvert fall spesielt glade for fokuseringen på Afrika og det arbeidet som ble gjort i forbindelse med Midtøsten-spørsmålet, som det er en kjempeutfordring å få til en løsning på. Det som er viktig nå, er å dra nytte av de erfaringene vi fikk, og bruke dem i arbeidet for å styrke FNs legitimitet og FNs nødvendige posisjon i den internasjonale politikken.

Venstre har en visjon om en mer demokratisk verden og verdensorden, og har tro på at demokratiet og samarbeidet mellom demokratiske land er det beste utgangspunktet for å forme en god og menneskerettighetsvennlig utenrikspolitikk.

Så har jeg lyst til å komme inn på et poeng som SV hadde, som jeg syns var veldig viktig, nemlig det folkelige engasjementet i forhold til de fredsbevarende prosessene. Det vi så av folkelig engasjementet internasjonale

nalt i forhold til Irak, var stort – veldig stort – og det folkelige engasjementet hadde også en stor betydning for den internasjonale politikken i en rekke land. Det er viktig at det er kjennskap til og folkelig engasjement rundt internasjonale spørsmål. Å knytte det folkelige engasjementet til FN er også viktig. Slik sett er det viktig å sørge for observatører på de ulike arenaene som FN jobber på, og det er veldig viktig med organisasjoners arbeid, slik som Marit Arnstad tok opp. Det er også viktig at ungdomsrepresentanter tidlig går inn på de internasjonale arenaene og ser hvordan en jobber der, for å ha muligheten til å påvirke internasjonal politikk i et lengre perspektiv enn bare det som skjer fra dag til dag i dette hus.

Inge Lønning (H): Først to korte merknader til debattens forløp: Det er grunn til å minne om når man presenterer problemstillingen som om Norge står overfor et alternativ, enten å delta i FN-ledede operasjoner eller å delta i f.eks. operasjoner under NATO-lederskap, at det i noen sammenhenger simpelthen er en feilaktig problemstilling. Man risikerer da å uteglemme hele det betydelige engasjement som finner sted og har funnet sted i atskillig tid på Balkan, som er under NATOs lederskap, men på uttrykkelig autorisasjon og anmodning fra FN, bl.a. ut fra den historiske bakgrunn at det viste seg at FN var helt ute av stand til, i en gitt krisesituasjon, å løse de problemene som måtte løses på Balkan. Bildet er altså ikke fullt så enkelt som man tegner det.

Så en liten kommentar til det kritiske synspunkt som er fremført i innstillingen fra Senterpartiets side, og som også ble fremført av Marit Arnstad i debatten, om forløpet i Sikkerhetsrådet forut for Irak-krigen. Der heter det at

«Norge var for passiv for lenge og at man dermed fra-skrev seg muligheten til å påvirke prosessen i Sikkerhetsrådet».

Jeg tror dette er det motsatte av etterpåklokskap, dette er fravær av etterpåklokskap! For hvis det er noen slutning man kan trekke av det forløpet, er det at de landene som på et meget tidlig tidspunkt holdt en meget høy profil og erklærte for all verden hva de under ingen omstendighet ville være med på, verken i FN-regi eller i noen annens regi, var de som mest effektivt bidrog til å blokkere muligheten for at Sikkerhetsrådet kunne nå frem til en løsning. Man kan ved å være meget tidlig ute og hevde meget kategoriske standpunkter helt opplagt oppnå å påvirke en prosess, men man oppnådde denne gang – nå tenker jeg særlig på Tyskland, og i noen grad på Frankrike – å påvirke den i nøyaktig motsatt retning av det som var meningen!

Så til de kjempestore utfordringer som FN i dag står overfor. Vi brukte formelen «FN-sporet» i norsk debatt over lang tid. Og det er med det uttrykket som med alle andre klisjéuttrykk, at det kan gi mange slags assosiasjoner. Problemet med FN som konstruksjon er jo at det på den ene siden er en drøm, en visjon som det er umulig for noen å være uenig i, om en fredelig verden med et internasjonalt rettssystem og evnen til å opprettholde en slik

rettsorden og finne frem til kompromissløsninger. På den annen side viser virkeligheten gang etter gang i kritiske situasjoner at avstanden mellom denne drøm og FN som organisasjon og FN's evne til å leve opp til visjonene, er dramatisk stor. Og vi er nødt til å forholde oss til begge deler, at vi bekjenner oss til ideene og visjonene bak FN, og at vi samtidig tar til etterretning at det er svært, svært langt igjen før FN som organisasjon er i stand til å leve opp til sitt formål.

FN-sporet viste seg jo denne gang å være et blindspor, i den betydning at det i likhet med i tidligere internasjonale krisesituasjoner viste seg at det på et gitt tidspunkt stoppet opp fordi Sikkerhetsrådet ble lammet og ikke var i stand til å utføre den oppgave som Sikkerhetsrådet er tiltenkt i FN-pakten. Det har skjedd før. Det kommer sikkert til å skje senere. Men på det nåværende tidspunkt burde vi i hvert fall være interessert i å medvirke til at FN går en ny runde med seg selv når det gjelder evnen til å reformere sine egne organisasjonsstrukturer.

En av grunnene til at Sikkerhetsrådet denne gang mislyktes, er at Sikkerhetsrådet avspeiler en verden som ikke lenger eksisterer, nemlig verden slik den så ut umiddelbart etter den annen verdenskrig. Det er meget langt unna realitetene i dagens verdensbilde. Hvis FN i årene fremover ikke er i stand til på en måte å oppdatere Sikkerhetsrådet, slik at det begynner å avspeile noenlunde de reelle maktforhold i dagens verden, kommer risikoen for at FN-sporet stadig på ny viser seg å være et blindspor, til å øke dramatisk.

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg vil gjerne begynne med å takke for de hyggelige ordene som står i innstillingen om den norske innsatsen i Sikkerhetsrådet, og også for gjentakelsen av dem i debatten her i dag. Det er ikke minst en ros til et gjennom profesjonelt og engasjert embetsverk, som har stått for dette over lengre tid. Jeg tror vi har grunn til å si at vi kan være stolte av den norske utenriksstjenesten. Det er også ord som i aller høyeste grad kan deles med min forgjenger, som ikke minst stod for et viktig arbeid når det gjaldt å reformere sanksjonene overfor Irak, og som for så vidt har hatt ansvaret for nesten halvparten av den perioden som vi i dag melder om og debatterer.

Det har vært riktig at debatten i noen grad har vært preget av de målene Norge satte seg. Jeg tror vi kan si at vi i rimelig grad har nådd disse målene. Men etter å ha hørt på et par av innleggene må jeg samtidig understreke at det er Sikkerhetsrådets mandat som selvfølgelig må styre vår innsats. Sikkerhetsrådets mandat dreier seg om å bevare fred og sikkerhet. Det betyr at de sentrale spørsmålene selvfølgelig må gjelde de krisene som Sikkerhetsrådet må håndtere. Det har betydd Midtøsten. Det har betydd Irak. Jeg tror vi må kunne si at vi også på det området har gjort den jobben som vi som medlem av Sikkerhetsrådet skulle gjøre.

I Irak-spørsmålet er det ingen tvil om at Regjeringen hadde solid forankring i Stortinget, gjennom den stortingsdebatten vi hadde her i oktober, for den innsatsen som ble lagt ned i Irak-spørsmålet.

Gunhild Øyangen la vekt på den erfaringen hun selv hadde etter besøk i Rwanda, og den skuffelse som noen har hatt i forbindelse med FN's engasjement i så måte. Jeg tror det er all grunn til å trekke lærdom av den skuffelsen. Det er på mange måter noe av den samme lærdommen vi fikk på Balkan, fra Srebrenica, på 1990-tallet, hvor vi vel må si at de engasjementsreglene FN hadde, ikke var robuste nok i forhold til den utfordringen man da fikk. Det er svært viktig for oss å ta lærdom av det når det gjelder hvordan vi skal organisere dette fremover. Nå er vel også en av forklaringene, f.eks. på at NATO og de vestlige land har vært så tungt inne på Balkan som de har vært, at de har en organisasjon, trening og engasjementsregler som har gjort det mulig å gjøre jobben på en skikkelig måte. Når vi nærmer oss de enkelte kriser, tror jeg det derfor er svært viktig at man behandler krisen ut fra de utfordringer den gir oss. Derfor har det vært svært viktig, det komiteen gjør i innstillingen, nemlig at man i samme åndedrett snakker om både FN-styrker og FN-mandat. Jeg tror at nettopp det gir den fleksibilitet som er nødvendig.

På denne bakgrunn er jeg litt i stuss over den kritikken som Marit Arnstad fremførte, hvor hun viste til kontrasten mellom hva som hadde vært tyngden i engasjementene våre på 1990-tallet, og hva som er tyngden i dag. Realiteten er jo at endringen kom under Bondevik I-regjeringen, som Marit Arnstad selv var medlem av. Det var overgangen fra UNIFIL til vårt engasjement på Balkan som på mange måter markerte dette. Jeg tror det var meget fornuftig at Bondevik I-regjeringen gjorde det den gjorde ved å foreslå at man skulle trekke seg ut av UNIFIL. Jeg tror kanskje at man gjorde det litt for sent, fordi det her var spørsmål om å bruke ressursene på de aller viktigste og mest presserende oppgavene. Men da gikk man altså over til en annen måte å gjøre disse tingene på. Derfor var Marit Arnstads innlegg i hovedsak en kritikk mot hva hun selv var med på, på 1990-tallet. Men jeg vil i grunnen trøste og si at jeg tror det var fornuftig, det som den gangen ble gjort.

Det er en annen lærdom som man også skal ta med seg, og det er at verdenssamfunnet ikke bare må glemme konflikter og trekke seg ut hvis problemet er uløst. Det er noe av det problemet vi fortsatt står overfor på Balkan. Jeg tror det er viktig fortsatt å ha et norsk engasjement på Balkan. Jeg tror konsekvensene av å trekke seg ut for tidlig vil kunne være dramatiske. Dette er jo enda mer eksponert i tilfellet Afghanistan, hvor det ikke er noen tvil om at situasjonen er meget alvorlig. Oppgavene er vanskelige. Men da er det ikke et poeng å trekke seg ut. Da må vi se på hvordan vi eventuelt skal gjøre ting annerledes eller gjøre flere ting. Hvis ikke betyr det rett og slett at verdenssamfunnet på det området har tapt. Det bør ikke vi bidra til.

Jeg er helt enig i at nye oppgaver kommer opp. Det ble nevnt et FN-engasjement i Midtøsten. Ja, det kan tenkes. Det kan f.eks. også tenkes at hvis partene blir enige om det, bør NATO kunne spille en rolle i så måte. Jeg var blant dem av mine kollegaer som på siste ministerrådsmøte i NATO ikke så bort fra at det ville være en mulig-

het hvis partene skulle ønske det. Nå går det jo ikke spesielt bra i området denne gangen heller, dessverre. Det er meget dramatisk, det vi har sett i de siste dagene. Men at en slik mulighet er der, synes jeg vi på mange måter bør diskutere.

Når det gjelder Afrika, har jeg lyst til å legge inn et alvorlig ord i forhold til det Lars Rise nevnte, nemlig at Norge har hatt et engasjement i forhold til Etiopia-Eritrea-konflikten. Det tror jeg det er svært viktig å vedlikeholde, og det er også en av de typer konflikter som vi ikke bør glemme selv om de i dag ikke har hovedoverskriftene. Derfor er jeg glad for at Lars Rise understreker dette engasjementet. Det betyr på mange måter at vi bør fortsette med et engasjement i UNME, som er en klar FN-operasjon, ikke minst fordi det går inn i en større sammenheng fordi vi gjør mer enn å være der i Etiopia-Eritrea-konflikten. Det er et viktig valg av innsatsområde som vi i så måte måtte stå overfor. Jeg synes på mange måter at i Afrika-sammenheng er kanskje det det viktigste Norge som land står overfor.

Når det gjelder Kongo, er det et interessant poeng. Jeg skjønner godt den bekymringen som er. Jacobsen bad meg kontere hva som skal skrives i revidert om det. Til det er å si at revidert er under avgivelse, og det er vanskelig for meg å kommentere en innstilling som ikke er publisert. Det må jeg avstå fra. Men jeg håper det betyr at Jacobsen i så fall putter flere penger inn i statsbudsjettet, med mindre han vil kutte ut noe helt konkret som vi nå gjør.

Jeg har lyst til å si at når han roser Sverige, synes jeg det er meget interessant, tatt i betraktning at Jacobsen også er EU-motstander. Det er nemlig EU som er på vei inn for å gjøre den jobben i Kongo under et FN-mandat. Jeg synes det er en meget interessant og meget positiv utvikling, og så får vi håpe og tro at de vil kunne gjøre en skikkelig jobb på dette området. Det er som sagt en alvorlig konflikt, og at EU tar på seg en slik rolle, er på mange måter et nytt skritt. Men jeg synes det er et interessant skritt. Jeg er glad for at ikke minst Jacobsen er så positiv til at EU gjør en slik oppgave utenfor det europeiske kontinentet.

Det ble invitert til å si et par ting om andre temaer òg. Jeg tror ikke jeg igjen skal ta opp en debatt om Midtøsten med Jacobsen. Vi har vært gjennom dette mange ganger før. Jeg tror Norge har funnet en riktig tone her. Og jeg tror at hvis vi skal ha en oppgave utover bare å sende resolusjoner, har vi funnet en riktig balanse for å kunne gjøre en nyttig jobb på bakken. Men jeg innrømmer gjerne frustrasjonene over det som nå skjer.

Når det gjelder vårt engasjement i Irak, vil vel det komme opp i forbindelse med revidert-debatten. Jeg vil bare minne om at også på det området har Sikkerhetsrådet nå vedtatt en resolusjon, slik at det engasjementet Regjeringen har invitert Stortinget til, har en hjemmel i en FN-resolusjon og således burde være innenfor den rammen som denne debatten trekker opp. Det virket ikke som om alle representantene var helt enig i, eller innforstått med, det.

Når det gjelder reformarbeidet, har jeg egentlig ikke noe å tillegge i forhold til det vi skriver i meldingen.

Når det gjelder spørsmålet om ICC, er jeg ikke helt sikker på hva det dreide seg om, men jeg antok at det dreide seg om den norske stemmegivningen i fjor sommer. Jeg tror det for så vidt var et riktig kompromiss som da ble inngått. Det var ikke en ideell situasjon, ikke en ideell resolusjon, men av hensyn til FNs fredsbevarende operasjoner tror jeg det var helt avgjørende at vi var med på det kompromisset – fordi det ikke å ha det største landet i FN inne i den prosessen, tror jeg ville være direkte i strid med det ønsket som mange her i salen har gitt uttrykk for.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Thorbjørn Jagland (A): Jeg er helt enig i det utenriksministeren sa, at man skal være forsiktig med å lage et skille mellom de tradisjonelle FN-styrkene under blå hjelm og andre militære styrker som har hatt og har FN-mandat. Det er helt utenkelig at disse tradisjonelle FN-styrkene kunne gjøre en jobb på Balkan som NATO-styrkene har gjort i Afghanistan, og helt utenkelig at slike styrker kan ha noen særlig rolle i det å skille partene i Midtøsten-konflikten.

Det som er det viktigste, er hvor man setter inn et internasjonalt engasjement. Det er et problem at Afrika i for stor grad er blitt glemt, og at man i for stor grad går dit hvor fjernsynskameraene vender seg. Masseødelegelsesvåpen er en farlig ting, men borgerkrigene og sulten i Afrika er i seg selv et masseødelegelsesvåpen. Det er drept tre millioner mennesker i Kongo, og det er klart at vi da må spørre oss: Hva kan vi gjøre i den konflikten? Det jeg vil spørre om, er: Har Utenriksdepartementet et arbeid nå for å se på hva slags type personell man kan bidra med i den fredsstyrken som settes opp der?

Utenriksminister Jan Petersen: La meg først si meg helt enig i Thorbjørn Jaglands utgangspunkt, nemlig at det ikke må være fjernsynskameraene som styrer hvor vi er. Det er bakgrunnen for at jeg legger Etiopia-Eritrea-konflikten så høyt på listen, i håp om at fjernsynskameraene ikke kommer dit igjen, slik som de har vært.

Når det gjelder Kongo, er det vel kjent at vi har hatt fem styrker i Kongo. Det som nå kreves, er nok noe helt annet enn dette, ikke minst at man har engasjementsregler som gjør at man kan gå inn og virkelig sette makt bak kravene. Så vidt jeg skjønner, er det det denne EU-styrken nå får med FN-mandat. Men skal vi her kunne gå inn, må enten noe annet ut, eller så må forsvarsbevilgningene opp. Det er de to dilemmaene vi står overfor. Jeg har ikke sett noe grunnlag for å kunne gå videre her nå, med mindre en av de forutsetningene er på plass. Det blir spennende å se hva revidert gir på det området. Hvis Stortinget har plussset på revidert i forhold til hva Regjeringen har foreslått, vil det være en interessant utvikling.

Bjørn Jacobsen (SV): Frå SV si side har vi ingenting mot at EU også gjer ein innsats så lenge han er FN-leidd og under FN-kommando.

Det eg har lyst til å spørje utanriksministeren om, er eit lite påakta arbeid som har vore gjort i høve til den internasjonale konferansen om økonomiske drivkrefter som vi arrangerte i New York. Også det positive som kom etter 11. september, var at ein fekk gjennomslittige forhold både når det gjeld dette med skjulte beløp og anti-skattkreftene, som kom i dårlege tider – no skulle ting på bordet, og ein skulle ha gjennomslittige forhold i dei fleste økonomiske transaksjonane.

Eg vil derfor spørje utanriksministeren om dette med økonomiske drivkrefter som årsak til konflikhtar: Kva fekk vi ut av det arbeidet? Og korleis går det arbeidet vidare?

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg ble litt i stuss om hva Jacobsen sa om Kongo, hvis han nå krever FN-kommando. Det man får, er for så vidt et FN-mandat. Jeg tror dette kommer til å være et meget viktig bidrag. Jeg går ut fra at det var FN-mandat han regnet med, men jeg tror det er viktig å holde orden på det også.

Når det gjelder spørsmålet om økonomiske drivkrefter, valgte Norge, etter å ha lagt frem et ganske grundig skriftlig materiale, å holde et seminar om spørsmålet utenfor selve rådsrammen. Det ville ikke være mulig å lage et rådsmøte om det spørsmålet, men det var en måte å starte en debatt på, forsøke å dele informasjon og synspunkter med andre gjennom et seminar. Vi greide vel å nå frem til en del. Jeg skulle ønske vi hadde greidd å nå frem til flere enn det vi gjorde, men jeg tror man kan si at det stod i hvert fall ikke på oss. Det var en meget opphetet og vanskelig situasjon – ikke minst stod Midtøsten da på dagsordenen. Men jeg tror vi kan si at vi gjorde det vi kunne i vår formannsperiode, for å få satt det på dagsordenen.

Marit Arnstad (Sp): Jeg vedkjenner meg sjølsagt de endringene som ble gjort i fredsbevarende styrker på 1990-tallet, da man bl.a. trakk norske fredsbevarende styrker ut av Libanon, men det var i seg sjøl ikke noe signal om at vi i årene framover skulle nedprioritere fredsbevarende styrker. Det som er problemet med Høyres tidligere holdninger her, er at man av og til kan få det inntrykket at jo nærmere Norge de fredsbevarende styrkene er, desto bedre er det, men jo lenger vekk fra Norge, særlig i Afrika, desto mer problematisk. Nå skjønner jeg at utenriksministeren på en måte ikke vil svare angående Kongo, for han skyver det over til revidert. Jeg vil sjølsagt ikke be utenriksministeren om å kommentere det som foregår i komiteen i forbindelse med revidert, men jeg vil stille ham to spørsmål.

Det ene er: Hvilken holdning har utenriksministeren til økt norsk innsats i Kongo?

Det andre spørsmålet er: Det han sier om økonomiske budsjetter og balanse, kan det tas som et signal om at når Norge nå prioriterer bidrag i Irak, må vi gjøre det i stedet for og på bekostning av Kongo, fordi vi ikke har økonomisk mulighet til begge?

Utenriksminister Jan Petersen: Den første delen av replikken var eiendommelig i den forstand at hvis representanten Arnstad tror at det er den geografiske nærheten til Norge som er avgjørende, vet hun utmerket godt at det har det aldri vært. Hvordan hun kan komme på den tanken at det er Høyres holdning, får være hennes problem, men det bør hun vite i sin jobb. Jeg vil bare nevne Afghanistan, det er et godt eksempel på at det ikke nødvendigvis er de ting som er nærmest Norges grense, som her er poenget. Så jeg legger det til side.

Når det gjelder Kongo, har jeg for så vidt allerede besvart det i replikken til Jagland. Jeg har ingenting under forberedelse på det spørsmålet, men når jeg nevnte revidert, var det fordi Jacobsen inviterte meg til å kommentere de merknadene som stod i revidert, og det har jeg litt vanskelig for å gjøre.

Når det gjelder Irak, vil det ikke være mulig for Norge innenfor de rammene vi har, å kunne yte det bidraget som vi har invitert Stortinget til å gjøre, og som nå behandles i forbindelse med revidert. Derfor bad vi om en tilleggsbevilgning på det området. Det gjelder også alle andre områder, at det ville ikke være mulig.

Thorbjørn Jagland (A): Jeg er helt enig i det utenriksministeren sier, det nytter ikke å sende norsk personell, soldater, til Kongo etter en merknad i revidert budsjett. Det må behandles på en helt annen måte. Men når utenriksministeren sier at det utelukkende er et spørsmål om penger, er det et tankekors. Jeg ville bare peke på at det er et tankekors at når det blir et slikt søkelys som det var på Kosovo, Afghanistan, Irak, kommer alltid Regjeringen til Stortinget og sier at nå må vi ha så og så mye penger. Men det har altså egentlig skjedd et folkemord på Afrikas kontinent i lang tid. Det er ikke noen kritikk mot Regjeringen, men det er et tankekors at vi da ikke har den samme reaksjonsevnen fra det internasjonale samfunns side. En annen ting er at det må kunne gå an å sette seg ned og se på hva det er Norge kan bidra med innenfor den rammen som Sikkerhetsrådet nå setter, og innenfor de styrkene som EU setter opp. Er det noe vi kan bidra med, som ikke nødvendigvis trenger enorme tilleggsbevilgninger? Det er også et spørsmål.

Utenriksminister Jan Petersen: Poenget her er at det beløpet som Stortinget har satt av til internasjonale operasjoner, og som ligger under Forsvarsdepartementets budsjett, er utnyttet fullt ut innenfor det året som vi nå står overfor. Det er bakgrunnen for at forsvarsministeren har sagt at en del av de mindre engasjementene ser hun det vanskelig å fortsette med. Det er de rammene som enhver regjering må arbeide innenfor. Jeg håper og tror at den bistanden som ikke minst EU nå skal yte, vil føre et stykke fremover. Men som jeg sa, jeg har ikke noen ting under forberedelse på dette området, bare så det er helt klart.

Bjørn Jacobsen (SV): Kongo er jo eitt eksempel, men ser vi på utviklinga, begynte talet på norske soldatar i FN-teneste å gå sakte, men sikkert nedover frå ca. 1995

og har nærmast flata ut i null. Så det er ein kontrast mellom ein uttalt politikk om å støtte Afrika og det praktiske, det som blir realiteten. Så eg vil spørje utanriksministeren: Er det eit linjeskifte? Vi har sett det i forhold til talet på soldatar, men er det også eit politisk linjeskifte på gang her?

Utenriksminister Jan Petersen: Nei, det kan jeg si, det er ikke noe linjeskifte på gang. I den grad det skjedde et linjeskifte, var det det som ikke minst den regjering Marit Arnstad var medlem av, fremmet, og med god grunn. Da hadde man bedre bruk for styrkene på Balkan enn man hadde i UNIFIL. Og av hensyn til freden var det en fornuftig ting det som da ble gjort.

Jeg tror det er svært viktig at vi nå tar utgangspunkt i den konflikten vi står overfor, ser om vi kan yte noe, og hva vi kan yte, ser hva andre kan yte i konfliktene. Realiteten er at Norge har vært såpass høyt oppe på banen i fredsbevarende arbeid, i fredsarbeid, at vi på mange måter har utnyttet de ressursene som vi har. Vi har engasjementet på Balkan, vi har engasjementet i Afghanistan, vi har nå et ganske beskjedent engasjement på gang i Irak – det er ikke all verdens stort, for å si det forsiktig. Men det betyr altså at vi har utnyttet de ressursene vi har. Skal man gjøre noe annet enn det man hittil har gjort, må man ta ut noe av det vi nå holder på med, med mindre man i revidert gir andre rammer enn det vi nå er klar over at vi arbeider med.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Finn Martin Vallersnes (H): FN er en hjørnestein i norsk utenrikspolitikk. Multilateralt samarbeid er den beste fremgangsmåten for å fremme fred og sikkerhet, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling. Et sterkt FN er den beste vei til effektivt multilateralt samarbeid. Det er derfor viktig og riktig at Norge støtter opp under generalsekretærens initiativ for å reformere og styrke FN.

Som det fremgår av innstillingen, mener komiteen det er en viktig forutsetning for et sterkt FN at en lykkes med effektiv oppgaveløsning og avbyråkratisering. Det kan en oppnå gjennom flere ulike tiltak, men Høyre vil, som i fjor, særlig understreke betydningen av videre utvikling av verktøyet for resultatevaluering samt fortsatt forbedring av koordineringen innen FN og i forhold til andre multilaterale institusjoner.

Norge støtter generalsekretærens vektlegging av styrket koordinering på landnivå. Det er viktig at FN's samlede arbeid integreres i fokuserte strategier. Det gjelder i utviklingsland, men også i land i fare for konflikt eller i en post-konfliktsituasjon.

Vi imøteser implementeringen av en handlingsplan for innsatsen til FN's særorganisasjoner, fond og programmer på landnivå, herunder at forholdene legges til rette for større grad av samlet ressursbruk og iverksetting av fellesprogrammer. Det forutsetter at FN's stedlige koordinator må gis utvidet rolle og kapasitet med sikte på å opprette effektive landkontor. Det var bl.a. et eksempel

på hvordan dette kan gjøres, fire av komiteens medlemmer fikk se i regi av UNDP da vi i 2002 besøkte Rwanda, en tur som for øvrig flere har vært innom, og som gav veldig sterke inntrykk.

Koordineringen i felten må også omfatte aktivitetene til Verdensbanken og Pengefondet. Koordineringsgraden mellom de internasjonale finansieringsinstitusjonene og det øvrige FN-systemet på landnivå er styrket de senere år som følge av arbeidet med nasjonale fattigdomsstrategier – de såkalte PRSP-er, Poverty Reduction Strategy Papers. Dette er en positiv utvikling, og vi imøteser at koordineringen også vil gjelde de nye evalueringsmetodene, de såkalte PSIA, Poverty and Social Impact Analysis.

Norge har arbeidet for utvidet koordinering på landnivå. Det er her reformgevinstene vil gi mest tiltrengt og synlig virkning. UNDPs funksjon og rolle bør styrkes for dette formålet, og vi imøteser at senere årsrapporter også informerer om fremdriften i disse prosessene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 2 og 3.

(Votering, se side 3215)

S a k n r . 4

Innstilling fra utenrikskomiteen om samarbeidet i Atlanterhavspaktorganisasjonen i 2002 (Innst. S. nr. 233 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 26 (2002-2003))

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid for innlegg fra hovedtaler fra hver partigruppe og medlemmer av Regjeringen settes til 10 minutter, for øvrige talere til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Dette anses vedtatt.

Julie Christiansen (H) (ordfører for saken): 2002 var et begivenhetsrikt år for NATO, hvor etableringen av NATO-Russland-rådet i mai, det vellykkede toppmøtet i Praha i november og gjennombruddet i forholdet mellom EU og NATO i desember var høydepunktene.

2003 har uten tvil budt på betydelige utfordringer for alliansen, ikke minst som følge av uenigheten i alliansen om Irak-spørsmålet og om støtten til Tyrkia i den sammenheng. Derfor kan man vanskelig ha en helt skyfri fremstilling av NATO-samarbeidet. Likevel blir det også feil bare å se krisetegn i alliansen. Det er lite som tyder på at arbeidet for å gjøre NATO mer tilpasset dagens sikkerhetspolitiske virkelighet, vil stoppe opp.

NATOs utvidelse er heller ikke skjedd fordi alliansen er blitt irrelevant eller uviktig. Tvert imot kan utvidelsen bidra til å sette trykk på NATOs reformarbeid.

Norges hovedlinje er å bidra til at NATO tilpasser seg et nytt og mer sammensatt sikkerhetspolitisk bilde. Det

er flere grunner til at det er viktig. Det mest grunnleggende er at trusselbildet vi står overfor, kaller på flernasjonalt militært samarbeid. Militære virkemidler er kun ett av mange sikkerhetspolitiske virkemidler, men konflikter med ulik intensitet, konfliktforebygging og fredsopprettning skaper et behov for den type militærsamarbeid som NATO representerer.

En annen viktig grunn til at Norge må bidra aktivt til NATOs omstilling, er den krisen i det transatlantiske samarbeid vi har vært vitne til – en krise som kanskje egentlig startet etter terrorangrepene den 11. september 2001. Norge må gi styrke til dem på begge sider av Atlanteren som ser omstillingsprosessen i NATO som en måte å styrke de transatlantiske bånd på, ikke til dem som tolker all uenighet som begynnelsen på slutten for NATO. Både europeiske land og USA må være villig til å tilpasse seg i denne prosessen. Det kan bli en smertefull prosess, men for Norges del er det liten tvil om hvor våre sikkerhetsinteresser ligger, nemlig i et sterkt samarbeid mellom Europa og USA.

Lederen av det amerikanske Senatets utenrikskomite, Richard Lugar, uttalte i forbindelse med Senatets behandling av NATO-utvidelsen at det ikke er nok å overkomme den politiske uenighet om Irak. Det alene sikrer ikke alliansen en sentral rolle i kampen mot internasjonal terrorisme. Han etterlyser vilje til reell byrdefordeling innen alliansen og reell oppfølging av intensjonen om å styrke militære kapasiteter i europeiske NATO-land. Jeg tror vi er tjent med å ta hans velmente oppfordring om å følge opp forpliktelsene fra Praha-toppmøtet på alvor. NATOs reaksjonsstyrke og en generell styrking av alliansens kapasiteter står helt sentralt.

NATOs støtte til ISAF-styrken i Afghanistan er også svært viktig. Vi må være innstilt på å delta utenfor det tradisjonelle ansvarsområdet i kampen mot terrorisme. Erfaringene med NATO-Russland-rådet er foreløpig positive. Balkan, kampen mot internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen er helt sentrale deler av arbeidsprogrammet for 2003. Norge har påtatt seg en lederrolle, og arbeider for at også atomsikkerhet blir et viktig arbeidsfelt for rådet. Det er meget positivt. Et åpent og forpliktende samarbeid mellom NATO og Russland vil trolig styrke våre egne muligheter til å påvirke vår nabo i øst.

Når det gjelder samarbeidet mellom NATO og EU – Berlin pluss-agendaen – mener flertallet i komiteen at gjennombruddet er svært positivt og helt i tråd med det vi har ment lenge, nemlig at en styrking av europeiske kapasiteter til krisehåndtering er i vår og NATOs interesse. Som meldingen understreker, et tett samvirke mellom NATO og EU vil styrke det internasjonale samfunnets totale evne til krisehåndtering. En ny arbeidsdeling mellom NATO og EU er en forutsetning også for å bevare et aktivt amerikansk engasjement i Europa. Både Fremskrittspartiet og Senterpartiet er av den oppfatning at et europeisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid vil kunne svekke NATO. Dette synet deles ikke av andre NATO-land, heller ikke USA. I fellesuttalelsen fra EU og NATO fra desember 2002 er det slått fast at en sterke-

re europeisk rolle vil være med på å vitalisere alliansen. Samtidig er det klart at EUs politikk på dette området vil være et supplement til NATO, og ikke et alternativ. Det er en oppfatning som deles av en rekke EU-land. Vår utfordring fremover vil være å sikre at vårt samarbeid med EU på dette området blir så tett som mulig. Vi bør også bestrebe oss på å kunne delta aktivt i eventuelle EU-ledede militære operasjoner. Europeisk sikkerhet er også vår sikkerhet.

Det er imidlertid et poeng at alliansen kan bli mindre synlig etter hvert som EU tar over mer av ansvaret for krisehåndtering i Europa, slik Regjeringen påpeker i meldingen. Det vil derfor kunne bli en politisk utfordring å synliggjøre betydningen av NATO-alliansen.

EUs forsvars- og sikkerhetspolitikk er åpenbart i utvikling, og også konventet har en styrking av denne delen av EU-samarbeidet på sin agenda. Men uansett utfallet av denne prosessen blir det viktigste for Norge å sikre gode konsultasjonsordninger med EU, all den tid vi står utenfor Den europeiske union.

Til slutt: At Norge og Regjeringen nå har lyktes i sitt arbeid for å få lagt viktige funksjoner til NATO-kommandoen på Jåttå, er svært gledelig. Dette hadde ikke lyktes hvis ikke NATO mente Norge hadde noe å bidra med til alliansen som helhet. NATOs fortsatte tilstedeværelse i Norge gir oss også en bedre mulighet til å øve innflytelse i alliansen, en mulighet vi bør og skal utnytte.

J ø r g e n K o s m o hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Haakon Blankenborg (A): Svært mye av det som denne årsmeldinga omtaler, er jo diskutert i ulike sammenhenger i Stortinget tidlegare i utanriksdebattar og i rådføringar mellom regjering og storting. Eg skal likevel komme med nokre få kommentarar utover det som saksordføraren la fram på vegner av komiteen.

For det første spørsmålet om vi står framfor eit NATO i krise: Eg trur, som saksordføraren, at det er meir fruktbart å sjå på om vi er i stand til å omforme NATO til dei nye utfordringane både i høve til truslane utafor Europa og truslane i Europa, og samtidig sjå på spørsmålet om NATO kan vere ein tenleg reiskap i det globale fredsskapande arbeidet – då ikkje i meininga eit globalt NATO, slik eg ser enkelte framfører som ei frykt i innstillinga, og som eg ser i debatten, men korleis NATOs kapasitet kan vere ein ressurs for FN i det globale fredsarbeidet. Det er ei anna tilnærming, men det er den tilnærminga som er den norske, og det er den tilnærminga som dei fleste landa i NATO går etter.

Vi har sett i kjølvatnet av Irak-krisa at det er ulike syn i Europa og ulike syn på tvers av Atlanteren om rolla til NATO og korleis ein skal bruke militære verkemiddel utover det som er direkte autorisert av FN. Vår kommentar på dette er at det ikkje nødvendigvis er ei krise for NATO, men det er eit faktum at det er ulike syn i Europa og innafør alliansen. Krisa vil vere der dersom alliansen ikkje er i stand til å komme fram til vedtak eller bli samde om ein politikk. I det som var NATOs område, så å seie

NATOs mandat, klarte NATO gjennom denne krisa stort sett å komme fram til konklusjonar. Rett nok tok det lang tid på eit par punkt, Tyrkia-spørsmålet er eit eksempel på det, men NATO klarte å komme fram til konklusjonar som var viktige, og som samla Alliansen.

I meldinga er det lagt stor vekt på Russland-samarbeidet. Eg vil berre også understreke at det er ein hjørnestein for utviklinga av Alliansen. Men det er ei litt forbløffande sak som særleg SV framfører når dei no så direkte seier, som dei har sagt to gonger før, at Russland har ein vetorett i NATO-alliansen. Det er ein veldig spesiell måte å etablere eit partnarskap med ei anna makt på, å gi den andre ein vetorett. Vi har sett at NATO-alliansen har vore i stand til å utvikle eit fruktbart samarbeid med Russland, og at Russlands regjering og myndigheiter er interesserte i eit slikt samarbeid. Det er ikkje sikkert det ville skjedd om ein hadde følgd den linja som SV har slått til lyd for.

Med det ønskjer eg berre å seie at det mest interessante i denne debatten vil vere når SV her skal framføre det som dei har varsla, bl.a. den 11. april under debatten om utvidinga, at det er i samband med denne årsmeldinga at SV skal presentere sitt syn på innhaldet i og utviklinga av NATO. Dersom dei ikkje har tenkt å bidra til det her, er det for så vidt ingen grunn til å ta ordet, for dei andre synspunkta har vi hørt derifrå tidlegare. Det er på tide å bidra til konklusjonar og ikkje berre førebu til konklusjonane, for å trekkje konklusjonen når handlinga har skjedd, er litt seint. Synspunkta om at ein har gått for raskt fram, og den type vurderingar er jo ikkje noko interessante i forhold til eit politisk parti i Stortinget. Det interessante er kva ein faktisk meiner, ikkje så mykje kva ein meiner i ettertid, men at ein ikkje var i stand til å gjere seg opp ei meining då saka var aktuell. Om ein så kjem fram til ein konklusjon no, ja, så er det i dei fleste tilfella litt seint.

Eg skal nemne eit par eksempel på det, som SV nemner. Dei var kritiske til utvidinga, men eg trur dei var for, så vidt eg forstod. Dei var kritiske til at Norge så utan atterhald støtta planane om ein hurtigreaksjonsstyrke. Skulle ein ha vore litt mindre for, men framleis for? Dette er ei merkeleg form for haldning til politikk i det heile og til veldig konkrete spørsmål som vi her handterer. Arbeidarpartiet har gitt si tilslutning til hurtigreaksjonsstyrken. Stortinget har gitt ei tilslutning til dette. Om ein no skulle komme fram til at ein burde vere klårare eller ikkje klårare, er ganske uinteressant. Men no skal vi høyre kva SV meiner på desse punkta.

Det eg berre vil seie om dette, er at vi må passe på at debatten rundt spørsmål, som f.eks. hurtigreaksjonsstyrken, ikkje blir ein eindimensjonal debatt. Vi hadde ein flik av dette i samband med diskusjonen om norske bidrag til fredsoperasjonar i FN-regi. Her er vi inne på litt av det same. For å understreke det: Vi er ikkje ueinige i det som har skjedd. Vi har slutta oss til at Norge skal bidra til ein slik styrke. Men vi skal også passe på, i tråd med det vi sa i den førre debatten, at Norge er i stand til å ha bidrag som er på plass når hurtigreaksjonsstyrken eventuelt er ferdig med jobben sin, eller for å unngå at

denne styrken må brukast. Med andre ord: Det skal vere norsk kvalitet og norsk kompetanse, at ein er i stand til å vere der ein har teke på seg eit oppdrag, og ikkje må flytte etter enten det er lamper for fjernsyn eller kva som helst, dvs. at ein ikkje har ressursar til å vere med og gjennomføre dei oppdraga ein har teke på seg. Det skal vere eit kvalitetsstempel på norske bidrag, og der har vel Norge og mange andre europeiske land eit særleg fortrinn i å bygge det militær-sivile samarbeidet i ulike område. Det er viktig at begge dimensjonane er med, at ein ikkje går så langt i å prioritere det å vere raskt på plass. Norge kan uansett aldri bli ei stormakt på det området, men vi kan bidra. Men samtidig må vi passe på at vi kan vere der som det er behov for å vere, når dei som er raskt ute, har gjort jobben sin. Mange store makter rundt omkring i verda vil meine at dette er ein viktig kompetanse, eit viktig bidrag frå norsk side. Derfor bør vi leggje vekt på dette i prioriteringa av ressursane innanfor det norske forsvaret.

Eg nemnde så vidt Russland som eit viktig område for samarbeid. Det andre området som eg starta med, var samarbeidet i Europa. Vi ser det slik at eit sterkare samarbeid i Europa og ei sterkare samordning i Europa ikkje er ein trussel mot NATO, men ein føresetnad for eit transatlantisk NATO. Utan ei sterkare samordning og betre arbeidsdeling i Europa vil Europa vere ein uinteressant partner for amerikanarane. Det er eit viktig utgangspunkt. Det er ingen motsetnad slik. Samtidig skal vi også halde fast på at NATO er ein allianse der alle partane har sitt syn og si rolle. Det er ikkje slik at det er ein ein-sidig definisjon av kva NATO skal gjere, frå f.eks. amerikansk hald. Europearane treng ei samordning, effektivisering og større bidrag, men samtidig skal det vere klart at Europa også har si stemme i Alliansen. Så langt er vel det ganske innlysende, men vi må berre slå fast at utan sterkare europeisk samarbeid blir det ingen NATO-allianse i meiniga transatlantisk allianse.

Derfor får vi også ta med oss den neste historiske avklaringa i denne debatten, nemleg at Senterpartiet og Framstegspartiet har gått saman om å erklære europeisk samarbeid som ein trussel mot forholdet til USA. Rett nok har dei teke dette i to forskjellige merknader, men dei er så like at ein godt kunne skrive saman om denne frykta for europeisk samarbeid fordi det kan gå ut over vårt forhold til USA. Eg trur det er feil. Dessutan er det veldig interessant for dei fleste av partia at ein legg så stor vekt på bindinga til USA som ein faktisk gjer i denne innstillinga. Så Senterpartiet får også ei moglegheit til å sjå på kvifor vi er i ferd med å klusse til samarbeidet med USA gjennom eit sterkare europeisk samarbeid, om da dette er ei haldning som Senterpartiet har tenkt å ha i mange andre samanhengar. Det var ikkje det vi hørde tidlegare i vinter og i haust i samband med Irak f.eks.

Morten Høglund (FrP): NATO endres, og det er nødvendig. Men la oss for vår sikkerhets skyld håpe og tro at alliansens troverdighet og styrke vil bestå. Det er riktig med en ny organisering og en ny kommandostruktur, som ble velsignet på NATO-møtet i går. At den nye

strukturen også nå gir et fotavtrykk i Norge, er selvsagt gledelig.

NATO utvides, i utgangspunktet ingen enkel operasjon. Det er mange utfordringer, særlig militært og i forholdet til vår store nabo i øst, Russland. Men etter Berlinmurens fall, Sovjetunionens oppløsning og demokratiets inntogsmarsj i Øst- og Sentral-Europa er NATO-utvidelsen politisk en viktig begivenhet for Europas befolkning.

NATO har i hele sin eksistens vært garantist for fred, frihet og demokrati og en avskrekkende faktor mot tyranni og diktatur. Hva er da mer naturlig enn at folk som har fått sin nyvunne frihet, ønsker å sikre denne friheten i en allianse som har lyktes? NATO behøvdde heldigvis aldri å føre noen stor krig i Europa, og det sier også noe om alliansens styrke.

En NATO-debatt nå er viktig. Det er umulig å delta i en sånn debatt uten å ta i betraktning de hendelser vi opplevde i vår da NATO som organisasjon ble utfordret, der organisasjonen står tilbake med den klare utfordring å prøve å samle kreftene og gjenreise lojaliteten fra alle medlemsland. At enkelte medlemsland valgte å benytte NATO til å markere nasjonale særinteresser, var svært uheldig og bidrog til at mange nå setter spørsmålsteget ved alliansens fremtid.

For Norge er det av vital interesse at NATO er robust og effektiv og ikke på noen måte undergraves, verken politisk eller militært. Selv ikke NATOs tilstedeværelse på Jåttå er tilstrekkelig hvis NATO nedprioriteres som arena. Derfor er det i vår interesse å sørge for å hjelpe eller dytte våre allierte inn til NATO-bordet og la dem forbli der.

Andre arenaer for å ivareta Europas sikkerhet bør bli underordnet og snarere støtte opp om NATOs ledende rolle enn å konkurrere med den. Forsøk på å løfte EU som en sikkerhetspolitisk aktør er stadig til stede. Noen land viser store ambisjoner og stor appetitt på en slik rolle for EU. Ikke det at det nødvendigvis er gleden over EU som organisasjon som kanskje er det viktigste, men snarere muligheten for enkelte EU-land til å spille stormakt uten USA. Og her er vi ved noe av kjernen: Skal vi akseptere at EU forsøkes brukt som konkurrent eller motpol til USA, eller skal vi forsikre oss om at USA og Europa trekker i samme retning, deltar i de samme møter og fortrinnsvis snakker med én stemme? Man kan sakens stille spørsmål ved om enkelte europeiske NATO-land ser seg tjent med å undergrave alliansens betydning for å kunne øke egen innflytelse.

Men hva er EU på den sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske arena? Kun en dverg – mange store ord, fine ambisjoner, men knapt nok kapasitet til å påta seg de minste og mest fredfulle oppdrag. Denne mangel på selvinnsett og evne til å se egne begrensninger gjør oss bekymret for at målet ikke f.eks. er et større ansvar for Europas sikkerhet, men snarere en løsrivelse fra den transatlantiske akse. For Norges del er det viktig at denne strategien ikke lykkes, at vi ikke havner i en skvis mellom EU og USA. NATO har vært vellykket som sikkerhetspolitisk instrument. Hvorfor ikke akseptere det og la EU konsentrere seg om andre oppgaver? Som NATO-medlem

har vi styring på NATOs ressurser, i hvert fall til en viss grad. La oss derfor arbeide for at disse ressurser forblir i NATO og ikke utvannes i f.eks. EU.

Fremskrittspartiet er glad for at flertallet i komiteen ser at vi har utfordringer i forhold til utviklingen i EU. Det er viktig at vi lar vår stemme bli hørt, særlig nå når også EUs fremtidige struktur skal utformes. Fra innstillingen vil jeg vise til flertallsmerknaden der alle partier, unntatt SV, retter oppmerksomheten mot det militærfaglige gapet over Atlanteren, og der flertallet mener at Norge kan være en pådriver for å få bedre militær kapasitet, en ny kommandostruktur og en ny alliert reaksjonsstyrke.

Fremskrittspartiet vil her understreke at skal vi få gjort noe med kapasitetsgapet mellom Europa og USA, hviler det et stort ansvar også på en nasjon som Norge. Da må vi vise det, og da trenger vi en styrking snarere enn en reduksjon i vårt eget forsvarsbudsjett.

Så vil jeg gi noen kommentarer til representanten Blankenborg, som viser til et til en viss grad sammenfallende syn mellom Senterpartiet og Fremskrittspartiet i innstillingen på forholdet til EU som sikkerhets- og forsvarspolitisk aktør, som jeg har redegjort for Fremskrittspartiets begrunnelse for. Fra vårt synspunkt er ikke dette noen mistillit til EU som system og organisasjon, men det er et forsøk på å gi et klart signal om hvordan vi mener at EU bør organiseres, hva EU bør prioritere, og hva som bør være de viktigste oppgavene. Jeg nevnte også i mitt innlegg EUs utfordringer nå i å se fremover og organisere seg for en ny europeisk fremtid. I det europeiske landskapet og det kartet som man nå forsøker å tegne, mener vi at den sikkerhetspolitiske rollen godt kan overlates til andre. Det er nok en noe annen innfallsvinkel til EU enn det Senterpartiet har, og således et forsøk fra vår side på å si noe om de prosesser som pågår i EU og i Europa, og å prøve å være konstruktiv i forhold til å ta ansvar for de utfordringer som vi står overfor.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg er glad for at representanten Blankenborg nemnde dei forløysande orda «NATO i krise». Det blir debattert over heile verda, i norske aviser og i alle tryggingsspolitiske miljø, men kanskje ikkje så mykje her i denne salen. Eg er heilt einig i at for å få FN til å fungere i det heile teke, må vi òg ha regionale tryggingssaktørar som gjer jobben regionalt for FN. Det er klart at NATO kan ha ei rolle der. NATO kan til og med ha ei rolle i Midtausten osv. Det er ikkje det vi i SV er imot, men det er meir innhaldet i det. Det kjem eg litt tilbake til seinare òg.

Vi har dei seinare åra, anten vi vil det eller ikkje, med hurtigreaksjonsstyrken gjort det norske forsvaret til ekspedisjonsstyrkar slik at USA skal kunne bruke dei nærast kor som helst, i visse tilfelle også utan at det kanskje er så veldig godkjent av FN. Samtidig har vi Kystvakta liggande, utan radar. Vi ser at hevding av norsk suverenitet og Forsvarets oppgåver i nærrområda blir svekte, samtidig som dei blir styrkte i dei oversjøiske områda. Det er noko vi bør ha med oss. Men i SV – Blankenborg spør om kor SV går i denne samanhengen – har vi ein de-

batt ute blant våre medlemmer, som skal vare eit år eller to, som vil leggje grunnlaget. Vi har ikkje ei bastant oppfatning av at slik skal det vere. Vi kjenner godt til vårt danske søsterparti, som seier: Meld oss ut av NATO, men styrk EU. Få eit meir føderalt EU som ei motvekt til USA. Om vi endar der, tvilar eg sterkt på, men det er ikkje noko ein kan konkludere med i dag. Den debatten skal vi ha gåande. Derfor er eg glad for at Blankenborg også dreg i gang dette med å tore å seie at NATO kanskje er i krise. Vi må alle bidra til at det blir ei løysing på dette. Om det blir eit NATO, eller kva det blir, veit vi faktisk ikkje, men vi tør i alle fall å gå inn i debatten. Personleg må eg seie at eg er meir på den antimilitærlinja som arbeidarrørslas grunnleggjarar stod for for ein god del år sidan.

Koalisjonen av villige er jo no det nye slagordet i internasjonal politikk som kan vere med på å splitte det transatlantiske samarbeidet, nettopp fordi USA ikkje følger dei vanlege samarbeidsmonstra og er einig, men heller vel å velje blant villige. Eller skal vi tru ein kommentator i ei avis som meiner at det normale er ulike interesser mellom Europa og USA, og at vi no ser ei normalisering av forholdet etter ein veldig unormal periode på 50 år, etter andre verdskrig, med sterke band mellom USA og Europa. Det kan hende at det er det som er den verkelege utanrikspolitiske orienteringa, i alle fall til delar av det amerikanske politiske miljøet.

NATO er i krise, og framfor alt var det ein forsvarsallianse bygd på den kalde krigen, som jo faktisk er over for ein god del år sidan, og ein manglar no ein felles ytre fiende. Dette prøver ein å kompensere gjennom å leite etter felles fiendar og etter mitt skjønn gjere seg «gjøger» for den eigentlege aktøren, USA. Altså, ein prøver å gjere seg aktuell ved å bidra – ja, vi skal vere med både på det og det – og så går ein meir og meir bort frå det som var forsvaret av norsk og europeisk territorium.

Vi har jo komme lenger, for i fjorårets NATO-debatt spurde eg om NATO-generalsekretærens skepsis til førebyggjande angrep og hans klare mening om at NATO ikkje oppsøker konflikter. Desse spørsmåla er like aktuelle i år. Det er ikkje slik at usemje i NATO ikkje er noko å bry seg om, og at det vil gå over. Når det gjeld f.eks. artikkel 4, og når det gjeld Irak-krigen, har vi faktisk bedd om utgreiingar og fleire opne debattar om konkrete situasjonar som påverkar NATO-medlemskapen vår. Men vi i SV opplever at når FN, Kongressen i USA, ja nær sagt parlament verda over har høyringar og debattar i dagevis, må vi i Noreg nøye oss med utvida utanrikskomite og ei og anna utgreiing. Derfor er eg veldig glad for at Blankenborg no tek opp at det kan hende at det er krise i NATO. Det kan hende at det er «trouble in paradise». Kanskje vil dette få konsekvensar for norsk utanrikspolitikk på sikt?

Både Partnerskap for fred og samarbeidspakta mellom NATO og Russland er positive trekk ved utviklinga av NATO etter den kalde krigen. Derimot er «out of area»-strategien med sine verkemiddel gjennom Praha-forpliktingane verre å svelgje for oss i SV. Hurtigreaksjonsstyrkar, gjennomføring av ein NATO-studie om rakettfor-

(Jacobsen)

svar osv. er konkretiseringar av det å prøve å gjere NATO aktuell igjen, utan å ta debatten om om dette er svara på tryggleiksbehova, både for Noreg og resten av regionen.

Det som har komme fram om masseøydeleggingsvåpen etter krigen i Irak, er mildt sagt forstemmande fordi det kan sjå ut som om våre allierte, USA og Storbritannia, har produsert bevis overfor FN og opinionen med det føremålet å få FN til å godkjenne den krigen som blei starta for å tryggje verda. Enno er det sikreste vi veit om masseøydeleggingsvåpen, at FN's våpeninspektørar lykkast med å fjerne ein god del av dei allereie i 1998. Kva seier dette oss om koalisjonen av villige? Jo, det kan bl.a. sjå ut som om vi kan komme opp i kollisjonar med sanninga og koalisjonar av villige til å føre FN og folkeretten bak lyset. Det bør kunne få oss til å tenkje gjennom dette tryggleikspolitiske bildet på nytt. Det burde kunne styrkje oss ekstra i trua på at FN skal ha det meste av ansvaret for fred og tryggleik.

Den forsvarspolitiske debatten er i breie krinsar prega av openheit og vilje til å tenkje nytt. Når det så i NATO-meldinga står at utviklinga «gjennom året har gjeve samarbeidet i NATO ny kraft», synest eg det viser at viljen til nytenking ikkje er spegla av i regjering og storting. For det bør kunne gå an å få denne debatten meir konkret. Ein bør f.eks. lage norske føresetnader for å delta i internasjonale operasjonar – eit konkret, utvitydig FN-mandat er éin, akutt fare for folkemord eller omfattande menneskelege lidningar ein annan – alle politiske verkemiddel skal vere prøvde, og spørsmålet om Noreg skal delta i offensive operasjonar, må også vurderast i forhold til ressursbruken til andre oppgåver, ikkje minst i forhold til norske tryggleiksinteresser.

Masseøydeleggingsvåpen bør definerast betre. Masseøydeleggingsvåpen er kjernevåpen, mens biologiske og kjemiske våpen er meir massemordarvåpen. Kjernevåpen er det som – om eg kan seie – har fortent den forferdelige nemninga at det fjernar faktisk alt. Når vi no diskuterer utviklinga av NATO, må vi vere oppmerksame på at medlemskapen, både på papiret og i praksis, er i konflikt med Ikkjespreiingsavtalen, som vi diskuterte i ein interpellasjon her tidlegare i vinter, som Noreg og alle NATO-land er medlem av, og også ønsket frå eit stort fleirtal av den norske befolkninga om eit forbod mot atomvåpen. Ikkjespreiingsavtalen for atomvåpen er juridisk bindande og overordna forpliktingane som vi faktisk har i forhold til NATOs atomstrategi. Under tilsynskonferansen for Ikkjespreiingsavtalen i 2002 forplikta medlemslanda seg til ein handlingsplan for atomnedrusting i 13 punkt. Anten vi vil eller ikkje, bryt NATOs atomvåpenpolitikk med fleire av desse forpliktingane. Det er det innhaldet i NATO som skremmer meg mest, og det er ein av dei vitigaste grunnane for at SV har stor skepsis til at vi framleis skal vere medlem i NATO. Ifølgje handlingsplanen er alle NATO-land forplikta til å redusere rolla til atomvåpna i sin tryggingspolitikk, for dermed å redusere faren for at dei nok ein gong blir brukte. Likevel står alliansens strategiske konsept framleis fast på at atomvåpen

er den øvste garanti for tryggleik for dei allierte. Det faktumet at nye medlemsland automatisk blir lagde under alliansens atomparaply, medverkar heller ikkje til å redusere betydninga av atomvåpna. Vi har hatt utvidingsdebatten, så den skal vi ikkje ta om igjen. Men det representerer ei faktisk reversering av dette arbeidet og ein auka spreingsrisiko, fordi fleire kjem under den paraplyen.

Korleis kan vi nekte andre land å skaffe seg atomvåpen eller søkje seg inn under atomparaplyen når vi sjølve insisterer på at ein slik paraply er avgjerande for vår tryggleik? Er det ikkje på tide å slå saman den paraplyen og plassere han i arkivskapet?

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Finn Martin Vallersnes (H): Selv som lege har jeg litt problemer med å se forskjellen på om vi blir massemyrdet eller masseødelagt, men det er jo så.

Ikke minst et lite land som Norge er sterkt avhengig av et nettverk tuftet på fellesskap med land som vi deler verdier med, og som kan spille en rolle for vår egen sikkerhet.

SV er altså skeptisk til NATO, SV er imot EU-medlemskap, SV var uenig i FN-sporet da Regjeringen stod last og brast med FN i Irak-krisen. En kan jo lett fristes til å tenke at dette må være uttrykk for en naiv verdensforståelse sett over sandkassekanten i annerledeslandet, med mindre det da er en alternativ tenkning om sikkerhet. Spørsmålet til Jacobsen blir jo da: Hva er SVs alternative sikkerhetsforankring for landet vårt?

Bjørn Jacobsen (SV): Vi treng ikkje gå lenger enn over Kjølén til Sverige. Vi kan hoppe endå litt lenger bort, til Finland, lære litt av gamle Kekkonen, som var ein meister i å ha balansens kunst i orden når det gjaldt å vere mellom aust og vest. Den kalde krigen er over. Det er ingen ting som er heilt fastspikra i forhold til dei alliansane vi skal ha framover.

Eg trur at for SV sin del og for andre parti sin del må vi tore å tenkje nytt, ikkje minst med dei signala vi får om at NATO kan sprekke ut frå at USA kanskje vil misbruke NATO. No er vel kanskje ikkje eg eller SV den rette til å påpeike akkurat det. Men det finst andre alliansemoglegheiter. Vi kan tenkje oss eit OSSE, eit alleuropeisk tryggings- og forsvarssamarbeid gjennom OSSE, eit utvida OSSE, eit OSSE som har andre oppgåver i tillegg til det dei har i dag. Det er ikkje utenkjeleg.

Vi kan òg gjere som ... (presidenten klubbar).

Presidenten: Det passer fint å slutte med den setninga.

Bjørn Jacobsen (SV): Kor lang tid har eg?

Presidenten: Ett minutt, det er det som gjelder.

Haakon Blankenborg (A): I debatten om utvidinga av NATO den 11. april sa Bjørn Jacobsen at SV skulle

komme tilbake med dei klare svara på haldninga til utviklinga i NATO i denne debatten, og eg takkar for bidraget.

Dessutan vil eg gjerne stille eit spørsmål om SVs haldning til NATO: Kva er grunnen til at SV ikkje har den same klare haldninga til eit nei til NATO som SV har til nei til EU? Eg forstår at utgangspunktet er det same. Men her seier Jacobsen at han er skeptisk og kritisk. Er han ikkje like klar på dei to tinga? Kanskje kunne han vere like nyansert i EU-spørsmålet som i NATO-spørsmålet?

Bjørn Jacobsen (SV): Eg skal ikkje her setje EU opp mot NATO. Det er to vidt forskjellige ting. Vi ser ein prosess i EU der antakeleg, etter mitt skjønn, EU kjem til å bli utvida og etter kvart bli utvatna, mens kanskje NATO er på randa av å sprekkje av seg sjølv, nettopp fordi det ikkje er fleire oppgåver igjen for NATO. I den samanhengen er det riktig for alle parti å setje i gang ein ny debatt om forsvars- og tryggingpolitikken. Vi ønsker ikkje å setje det opp mot kvarandre.

SV har alltid vore og er motstandar av NATO. Det er nok ikkje aktuelt å melde Noreg ut av NATO frå ein dag til ein annan. Vi veit at NATO også har stor støtte i befolkninga. Som eg var inne på i stad, er det innhaldet i NATO, det det medfører, bl.a. i forhold til atomstrategiar, som gjer at eg iallfall er veldig skeptisk til å gå inn i organisasjonen. Vi må ha nokon som også pratar bl.a. pasifistane si sak, som pratar dei antimilitære si sak. Skulle ikkje dei vere representerte i Stortinget, ville det ikkje vere bra.

Jon Lilletun (KrF): Eg synest det er prisverdig at SV har sett i gang ein debatt om sitt forhold til NATO. Openheit er alltid noko ein skal setje pris på. SV sa dei skulle bruke nokre år på det. Dei er òg potensielle regjeringspartnarar. Den utanrikspolitikken og den forsvarspolitikken som det er vist til av Jacobsen her i dag, gjev ikkje akkurat noko regjering grunnlag. Den er ikkje lett å styre etter. Er SV sjølv førebudd til å ha ein politikk på vegner av ei regjering?

Det andre er: Når Jacobsen seier at vi utviklar ein hurtigreaksjonsstyrke til bruk for USA – nokolunde slik uttrykte han seg innleiingsvis – synest han det er ein saksvarande påstand? I innlegget mitt vil eg vise til at Noreg kanskje står rimeleg sjølvstendig i forhold til USA.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg kalla det ekspedisjonsstyrkar. Og ved visse høve – i Afghanistan – fekk ikkje NATO eingong lov til å vere med. Ein ville så veldig gjerne: Kan vi ikkje få lov å vere med, for då er også vi viktige? Det er jo det som er realitetane i det.

Så til det siste: Jon Lilletun er parlamentarisk leiar og sjølv sagt på eit anna politisk nivå enn eg er, så dette med regjering og slikt skal eg ikkje kommentere i det heile. Det samme ville sikkert Lilletun også ha sett pris på, dersom ein frå hans parti var blitt spurd om akkurat det.

Vi reier ikkje grunnen for å gå inn i ei regjering. Det vi gjer, har eit ærleg og greitt utgangspunkt: Vi skal sjå

om det kan vere nye måtar å sjå på forsvars- og tryggingpolitikken på.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Jon Lilletun (KrF): Det er gledeleg å stå her i dag og debattere NATO.

Ein kan seie at det er ei melding vi diskuterer, og ikkje det som skjedde i går. Men likevel seier jo det noko om Noregs posisjon i NATO, og difor synest eg det er gledeleg at forsvarsministrane i NATO i går vart samde om å gje Jåttå ei heilt sentral rolle i den nye kommandostrukturen. Trass i dramatisk heilt mot slutten fekk Noreg ein viktig kommando plassert i Stavanger. Eg vil gje sterk ros til forsvarsministeren, som lenge har arbeidd for at det framleis skal vere ein NATO-kommando på Jåttå, sjølv om talet på kommandoar i NATO no vert kraftig redusert. Kristeleg Folkeparti trur dette er ei god løysing både for NATO og for Noreg. Denne avgjerda viser jo at den marginaliseringa som ein påstår Noreg har vore utsett for i NATO, slettes ikkje kan stemme.

Jåttå vert eit militært hovudkvarter og får rolla som europeisk senter for trening, planlegging, omforming og modernisering innan alliansen. Noreg har unike og utfordrande øvingsforhold som allierte kan dra nytte av. Avgjerda får store konsekvensar for Noreg. Den nye kommandoen i Stavanger er større og på eit høgare nivå enn det som er tilfellet med Jåttå i dag. Det å få den nye kommandoen sikrar oss fleire hundre arbeidsplassar. Det er snakk om at rundt 300 internasjonale stillingar vert lagde til Jåttå. Avgjerda sikrar oss ei sentral rolle innan NATO. Det inneber at vi òg i framtida vil få permanent alliert nærvar på norsk jord. Det er av stor politisk verdi for Noreg å ha eit solid fotfeste i NATO, særleg fordi vi står utanfor EU. Det gjeld ikkje minst å ha ein sterk posisjon no når medlemslanda innan EU stadig oftare samordnar sin politikk og vi opplever at allierte viser den nordlege flanken mindre merksemd.

Noreg er eit lite land, men vi har medverknad og eigne standpunkt innan alliansen. Noreg har ved fleire høve vist at vi har tru på ei framtid for NATO, og at vi ynskjer å styrkje organisasjonen sin legitimitet. Noreg har fått ros av NATO for omlegginga av Forsvaret, og det er eit kvalitetsstempel til Noreg når Jåttå no får ei nøkkelrolle i omlegginga av heile alliansen. Det viser at små land kan få stor medverknad om vi bruker moglegheitene vi har, og satsar på kvalitet og gode løysingar.

Som eit lite land er vi avhengige av militære allierte, og for Noreg er NATO den viktigaste tryggingspolitiske alliansen. NATO er eit interessefelleskap der allierte står saman om å løyse sameinte tryggingspolitiske utfordringar. Alliansen byggjer på verdiar baserte på demokrati, på respekt for menneskerettane og på eit styre ved lov og rett. NATO skal hindre krig og gje effektiv motstand. Alliansen skal òg ha kapasitet til effektiv krisehandtering med tanke på medlemslanda sin tryggleik.

Det fundamentale prinsippet som ligg bak NATO, er det sameinte engasjementet for samarbeid mellom medlemslanda, basert på deira tryggleik. Solidaritet og

samanhengen innan alliansen tryggjer kvart medlemsland, slik at ikkje noko einskilt medlemsland er tvinga til å basere seg berre på ein eigen nasjonal styrke når det gjeld fundamentale trygging utfordringar. NATO utgjer strukturane der måla kan verte realiserte.

NATO står – som tidlegare nemnt av både saksordføraren og representanten Blankenborg – overfor store utfordringar i dag. NATO skal fyrst og fremst garantere egne medlemmer tryggleik og sjølvstende. Deretter skal alliansen verne om tryggleiken for partnerlanda i Europa, gjennom bilaterale partnerskap og multilateralt samarbeid. NATO må vere klar til å støtte tiltak frå det internasjonale samfunnet for å stogge kriser eller konflikter når dei oppstår – dette for å hindre at konflikter spreier seg, og for å hjelpe dei involverte til å løse konflikten med politiske verkemiddel framfor militære.

NATO sitt mål om å gje tryggleik gjennom avskrekking og sameint forsvar er ikkje endra. Det som har endra seg, er det nye tryggingpolitiske biletet. Under den kalde krigen var forsvarsplanlegging i NATO konsentrert om å ha utstyr nok til å forsvare seg mot eit mogleg angrep frå Sovjetunionen og Warszawapakta. I dag er det europeiske tryggingmiljøet meir usikkert. NATO har ikkje lenger ein hovudfiende. No står medlemslanda i alliansen overfor ei rekkje meir omfattande og udefinerte trugslar. Det gjeld framfor alt trugslar om internasjonal terrorisme og spreiding av masseøydeleggingsvåpen. Ein kombinasjon av desse to trugslane utgjer den aller største trugselen. Den tryggingpolitiske situasjonen har difor gjort det naudsynt å vidareutvikle forsvarssamarbeidet i NATO. NATO må verte meir relevant, meir fleksibelt og betre tilpassa dei trugslane vi står overfor i dag. Alliansen har vedteke eit nytt forsvarsinitiativ. Målet er å sikre at alliansen kan opptre saman i militære operasjonar, og at medlemslanda fornyar og oppdaterer eige militært utstyr.

På grunn av det nye trugselsbiletet har NATO etablert nye forum for å oppnå fred. Dette har m.a. skjedd gjennom Partnerskap for fred-programmet. Det har òg utvikla seg innanfor Det euro-atlantiske partnerskapsrådet. Etableringa av NATO-Russland-rådet, med tilsvarende parlamentarisk organ, nærmar seg det euroatlantiske samarbeidet. NATO-Ukraina-kommisjonen, med tilsvarende parlamentariske organ, er òg eit forum som er skapt for å auke samarbeidet og tilliten mellom NATO og partnerlanda. I Ukraina, eit av Europas største land, er NATO no med på demokratiseringsprosesser, antikorrupsjonsarbeid og ei omlegging av styrkane som er tilpassa ei heilt anna tid. Det er ingen andre organisasjonar enn NATO i augneblinken som har den makta til å påverke f.eks. Ukraina, som ikkje er inne i ein prosess i forhold til EU. Det viser den posisjonen og den betydninga NATO har i demokratiseringa av dei tidlegare kommuniststatane.

Vedtaket om ei utviding under toppmøtet i Praha førte òg til at Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia gjekk inn i forhandlingar om medlemskap i alliansen. Desse landa skal etter planen tre inn i NATO i mai 2004. Utvidinga er viktig for stabiliteten i

Europa. Framgangen desse landa har vist gjennom Handlingsplanen for medlemskap, gjev grunn til forventingar når det gjeld utviklinga av stabilitet, demokratiske institusjonar og rettsstell òg i Kroatia, Albania og Makedonia, slik eg før nemnde Ukraina.

I kampen mot internasjonal terrorisme treng ein internasjonalt samhold for å stå sterkare rusta. På toppmøtet i Praha i 2002 vedtok alliansen ei tiltakspakke til forsvar mot terror. Denne pakka omfattar m.a. tiltak for å kunne handtere masseøydeleggingsvåpen, bistand til allierte om sivilbefolkninga blir utsett for terror, auka etterretningssamarbeid, betre samarbeid med partnerlanda og det internasjonale samfunnet. Det vart vedteke eit konsept for forsvar mot terrorisme. Dette slo fast at terror best kan nedkjempast gjennom ein kombinasjon av politiske, økonomiske, militære, juridiske og militære verkemiddel – altså ikkje berre ein militær strategi, men ei erkjenning av at politisk førebyggjande arbeid og satsing på menneskerettar, økonomisk velferd og eit rettsstell som fungerer, i like stor grad kan førebyggje krig.

Å vere med i ein allianse inneber at byrder og ansvar så vel som gode blir fordelte mellom medlemslanda. Noreg må difor òg delta aktivt i kampen mot terror. I april sa Noreg seg villig til å stille med fire norske missil-torpedoubåtar for å forsterke NATOs antiterroroperasjon i det vestlege Middelhavet. Dette kom i tillegg til ubåten KNM «Utvær», som allereie deltok i operasjonen. Noreg har delteke med spesialstyrkar og mineryddarar i Afghanistan. Det kostar oss å delta i kampen mot terrorisme, men det ville kosta oss og etterkomarane våre endå meir om vi måtte stå åleine i slike situasjonar.

Det som har skjedd, som mange seier er dramatiske teikn på krise i NATO, skal vi ta som ei utfordring og ikkje som eit teikn på byrjinga på slutten, slik som representanten Jacobsen nærast såg det.

Eg vil minne om at sjølve symbolet for NATO frå 1953 viser ein sirkel som symboliserer einskap og samarbeid, medan kompassrosa føreslår ein sameina veg til ein rettferdig og varig fred. I desse dagar med diskusjonar om splitting i alliansen og om alliansens vidare framtid, må vi kanskje gå tilbake til sjølve symbolet for NATO. Sirkelen for samarbeid og einskap har fått nokre sprekkar i vår i samband med Tyrkia og Irak-spørsmålet, men samarbeidet og einskapen består framleis. Kristeleg Folkeparti har tru på NATOs framtid!

Odd Roger Enoksen (Sp): Irak-konflikten og spliden mellom USA og flere allierte NATO-land har skapt økt fokus på den sikkerhetspolitiske utfordringen og på NATOs framtid. Senterpartiet er opptatt av at denne alvorlige debatten tar utgangspunkt i veloverveide og nøkterne analyser av situasjonen. Etter vår mening er det ingen andre enn NATO som kan garantere vår kollektive sikkerhet.

Verden er i en brytningstid, og det sikkerhetspolitiske bildet framstår som labilt. Debatten om hva dette nye konfliktbildet betyr for oss i Norge og vår sikkerhetspolitiske framtid, er viktig og har fått vind i seilene. Men vi skal også være klar over at denne debatten benyttes av

aktører som ønsker å så tvil om de sikkerhetspolitiske valgene som Norge pr. i dag har satt på.

Det er ikke tvil om at 60 års atlantisk samhold er satt på prøve. Man kan si at man er i en fase hvor samholdet både blir testet og redefinert. Irak-krigen har utfordret både rutiner for samarbeid og reaksjonsmønstrene i internasjonal politikk. Men jeg er overbevist om at NATO tåler de rystelser som organisasjonen nå går igjennom. Noen mener at Bush-administrasjonens opptreden internasjonalt bør føre til at USA skyves ut av samarbeidsstrukturer på tvers av Atlanteren, og at EU skal bygges opp som en balanserende kraft til USA på bekostning av NATO. Dette er etter min oppfatning en kortslutning. Det er et faktum at verden i dag har én supermakt. Denne supermakten har i dag en administrasjon som i mange sammenhenger gjør mange av oss bekymret på grunn av sin politiske kurs. Men det ville være en totalt feilslått strategi av oss å isolere USA; det ville bidra til å bygge opp konkurrenter.

Det vi må gjøre, er å inkludere USA tettere i samarbeidsstrukturer. Vi må også tørre å si ifra når USA går over streken. Norge har en posisjon som gjør det mulig å spille en konstruktiv rolle i å bygge ned spenningen som er oppstått i NATO.

Framferden til president Bush i internasjonal politikk har gitt EU-tilhengerne vann på mølla. Deres resonnement er at vi trenger et sterkt EU som kan utgjøre en motvekt til USA. EU må bli en stormakt på linje med USA – ikke bare en stormakt, men en militær stormakt, dersom vi skal følge logikken til enkelte på ja-siden. Dersom EU skal kunne balansere USA som militær stormakt, er det snakk om radikale grep i forhold til både satsing på forsvarsbudsjettene i de europeiske statene og ikke minst vilje til å satse enorme summer på teknologi og kapasitetsoppbygging. Det får bli EUs sak. Jeg kan ikke se at det er tjenlig. Det overrasker meg at særlig jafolk på venstresiden i norsk politikk har brukt dette supermaktsargumentet så offensivt som man har gjort i en del sammenhenger. En balanserende supermakt i USA forutsetter for så vidt også at nasjonalstatene i EU greier å samles om en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk.

NATO vil bestå og vil gå inn i en fase med redefinering. USAs nye sikkerhetspolitiske strategi, som bygger på forebyggende angrep, kombinert med NATOs økte ambisjoner gjennom Out of Area, kan være en blanding som gjør NATO til en mer offensiv allianse enn de fleste hadde forestilt seg. Dette må diskuteres på alvor i tiden framover, både i Norge og i NATOs organer. Norge må etter min mening ikke stille seg i bresjen for det som oppfattes som et mer offensivt NATO. Vi bør snarere konsentrere oss om å sikre våre egne områder og derigjennom ivareta en helt sentral allianseforpliktelse.

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg tror Haakon Blankenborg har meget rett i at svært mye av det som det er naturlig å diskutere i en debatt som denne, har vi vært igjennom en rekke ganger, ikke minst i debatten om utvidelsen av NATO. Jeg skal derfor begrense meg til enkelte randbemerkninger.

Den første er for å uttrykke enighet med Enoksen når han sier at det selvfølgelig er viktig at man ikke bygger opp Europa i noen rivalisering til USA. Det er jo et uttrykk for en viktig norsk holdning, nemlig at det viktige for oss er å dra våre europeiske allierte og nordamerikanerne sammen og sørge for at slik rivalisering ikke oppstår. Jeg synes på mange måter at mye av det han sa der, var i velgjørende kontrast til hva hans etterfølger ved et par anledninger har sagt, hvor jeg bl.a. er blitt refset for ikke å være europeisk nok i en del av mine reaksjoner i internasjonal politikk. Men dette har jeg på mange måter ikke så veldig mye imot.

Så er det en debatt om NATO i krise. Den debatten har jeg vært med på mange ganger gjennom ganske mange tiår, og det er klart at NATO har utfordringer nå, og vi har hatt utfordringer tidligere og kommet oss godt gjennom disse. Men det er all grunn til å understreke at den sikkerhetspolitiske situasjonen er annerledes nå enn den har vært tidligere, med nye og annerledes utfordringer. Det tar NATO på alvor, og det er blitt forbausende lite oppmerksomhet i Norge om to viktige nylige beslutninger. Den ene er at NATO går inn i ledelsen av ISAF 4, som jeg tror er meget fornuftig og riktig av hensyn til utviklingen i Afghanistan. Men det betyr at når NATO først har gjort det, kan man ikke forlate et slikt viktig problem før det også er løst. Det er jo et uttrykk for et langsiktig engasjement fra vestlige nasjoners side som det er all grunn til å sette tykke streker under; dette er en viktig beslutning med ganske langtrekkende konsekvenser. En tilsvarende beslutning er fattet når man nå bistår Polen i deres oppdrag i Irak, og begge disse tingene er uttrykk for at NATO tar en ny rolle.

Jeg vil i tillegg nevne at jeg, som jeg sa i den forrige debatten, under NATOs siste ministerrådsmøte var blant dem som talte til fordel for at NATO bør studere muligheten for en rolle i Midtøsten hvis partene skulle ønske at NATO inntok en slik rolle. Det er NATO godt i stand til å gjøre, de har systemene på plass og vil derfor kunne yte et, tror jeg, viktig bidrag i den konflikten.

Så har jeg behov for å si noen ord om NATO-Russland-rådet, dels for å understreke viktigheten av det, dels for å understreke at dette langt på vei ser ut til å være et vellykket samarbeid hvor konkrete resultater allerede er oppnådd. Men jeg må samtidig si at vi nok ikke har nådd frem i vårt ønske om å gjøre atomforurensning til en viktig del av NATO-Russland-rådet, og da ut fra det synspunktet at NATO-Russland-rådet ikke kan gi noen tilleggsverdi i arbeidet. Jeg er slett ikke sikker på det resonnetet, men det legger en stor utfordring på Norge i forhold til å definere den tilleggsverdien. Men foreløpig har vi ikke nådd frem i så måte.

Så har jeg med interesse lest Fremskrittspartiets merknader, i den forstand at jeg må skuffe Høglund ved å si at jeg ikke har tenkt å følge hans råd ved å gjøre det så komplisert som mulig for EU å trekke på NATO-ressurser. Jeg tror tvert imot at jeg vil understreke at nå har NATO og EU nådd frem til arbeidsformer som gjør at det er mulig å gå godt sammen, og jeg vil minne om at EU på mange måter er våre europeiske allierte – pluss/

minus et par land, men det er jo våre europeiske allierte vi snakker om. Og det er viktig å sørge for at alle de landene som er medlem av NATO, greier å dra sammen også i den sammenheng. Hvis man skulle ta Høglunds oppfatning ut i sin logiske konsekvens, forstår jeg det slik at han på mange måter er motstander av EU-operasjonen i Makedonia, som Norge nå også er med i, operasjon Concordia, som ble tatt over fra NATO. EU tok også over politioperasjonen i Bosnia fra FN, som jeg tror var en fornuftig beslutning. Norge er med også der. Og jeg håper ikke at Høglund trekker sine oppfatninger så langt at han er villig til å trekke praktiske konsekvenser av det. Jeg tror det er viktig at Norge er med her, og jeg tror at man i god samforstand med NATO har funnet måter å bringe disse operasjonene videre på.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Morten Høglund (FrP): Det er jo andre enn Fremskrittspartiet som også mener at det her er en type konflikt – og i hvert fall en diskusjon – i forhold til hvordan ting skal se ut fremover. Siden Praha-toppmøtet i fjor og frem til møtet i Madrid for ikke så lenge siden – der jeg forstår at også utenriksministeren var til stede – kan utenriksministeren se en endring i USAs relasjon til EU i et sikkerhetspolitisk perspektiv? Jeg tenker da på referatene om at USA ønsker å bremse overtakelsen av NATOs rolle i Bosnia – om det er riktig oppfattet, og i tilfelle hvordan Norge stiller seg i en slik sammenheng.

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg tror ikke det er noe grunnlag for å si at det er noen endring i amerikanernes holdning til EU og EUs ambisjoner om å kunne spille en rolle. Men det er noe helt annet enn hva man konkret skal gjøre i enkelte situasjoner, og jeg er helt enig i at før EU tar over i Bosnia, må det selvfølgelig være drøftet og ønsket i NATO. Det gjelder derfor å ha sekvensene i riktig rekkefølge. Men det er noe helt annet enn den prinsipielle oppfatningen om at europeerne også skal kunne samarbeide nærmere for nettopp å ta mer av et ansvar, som jo ikke minst har vært et amerikansk ønske over lengre tid.

Bjørn Jacobsen (SV): Det står i meldinga: «Utviklinga gjennom året har gjeve samarbeidet i NATO ny kraft.» Men på siste toppmøte i Madrid var det jo Irak, Afghanistan og Midtausten som stod på kartet. Korleis vurderer utanriksministeren det i forhold til norsk suverenitetshevdning og ressursar som ein òg treng der, at ein heile tida er oppteken av ting som ligg langt borte frå det som kanskje burde oppta Noreg aller mest?

Utenriksminister Jan Petersen: Representanten Jacobsen minte meg på et viktig poeng jeg burde ha nevnt i mitt innlegg, nemlig at møtet i Ministerrådet i begynnelsen av juni bar bud om at alle NATOs medlemmer ønsket å legge konflikten fra denne vinteren bak seg og stå sammen og arbeide fremover, ikke minst i Irak. Det var

et meget bra møte ut fra ønsket om å samle kreftene, og det er det viktig å si til Stortinget.

Når det så gjelder spørsmålet om suverenitetshevdelse, er jeg ikke helt sikker på hva han legger i det, men jeg antar at det gjelder debatten om hvor mye ressurser vi skal bruke her hjemme i våre nærområder og hvor mye vi skal bruke ute. Til det er å si at jeg vil advare meget sterkt mot å gjøre en motsetning ut av dette. I NATO-alliansen har nettopp solidaritet og gjensidig hjelp vært hele grunntanken. Det at vi ønsker andres hjelp til oss, er en grunntanke bak vårt medlemskap. Det betyr at når oppgavene er konkrete der ute, må også Norge bidra der ute – hvis ikke får ikke vi solidaritet tilbake når vi virkelig trenger det.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Inge Lønning (H): Det har i denne debatten vært fremsatt en del sterke synspunkter på hva EU bør gjøre og navnlig hva EU ikke bør gjøre. Det interessante er at de synspunktene kommer fra dem som er mest opptatt av at Norge ikke bør være med der. Høglund gikk til og med så langt i sitt hovedinnlegg at han stilte spørsmålet: Skal vi – altså Norge – akseptere at EU forholder seg slik og slik? Det er vel grunn til å tro at EU-samarbeidet, i likhet med de fleste andre samarbeid i denne verden, legger litt større vekt på hva deltakerne mener enn hva ikke-deltakerne mener. De som sitter på tribunen, har selvfølgelig full frihet til å applaudere eller pipe, men de har nå engang valgt å stå utenfor og kan da heller ikke velge på gitte punkter å intervensere og fortelle de andre hva de skal gjøre eller ikke gjøre.

Representanten Enoksen spurte om vi skal isolere USA. Jeg tror Norges kapasitet i så måte er begrenset. Men det må jo også der være tillatt å minne om det historiske perspektiv. Når vi i dag er i en situasjon hvor EU bygger opp en felles sikkerhets- og utenrikspolitikk, under stort besvær og med mange skjær i sjøen, og når EU i en viss utstrekning er i stand til å påta seg oppgaver som f.eks. i Makedonia, er ikke det resultatet av et ønske om å isolere USA eller vanskeliggjøre samarbeidet over Atlanteren. USA har faktisk i hele etterkrigstiden gjort sitt ytterste for å fortelle de europeiske land at de må ta et økende ansvar selv for sikkerheten på sitt eget kontinent. Det er jo USA som hele tiden har tryglet europeerne om å ta dette ansvaret.

Man må vel ha et såpass historisk perspektiv på dette at man ikke lar seg forstyrre av at enkeltaktører i en norsk debatt måtte ønske å slenge inn et synspunkt om at nå er det et valg mellom om å forholde seg til USA eller å forholde seg til Europa.

Jeg har veldig vanskelig for å forstå logikken i Fremskrittspartiets merknad i innstillingen, som jo faktisk går ut på at man ønsker at det ikke skal finne sted noen samordning mellom EUs innsats og NATOs innsats, til tross for at det i alt vesentlig er de samme landene som deltar i begge sammenhenger. Konsekvensen av det standpunktet ville jo bli at da må EU, for å kunne følge sine ambisjoner om å ta et større egenansvar for sikkerheten på det

europaiske kontinent, faktisk bygge opp en kapasitet som er parallell til NATOs kapasitet, og som da nødvendigvis ville måtte gå på bekostning av de europeiske NATO-landenes innsats i NATO. Jeg kan rett og slett ikke forstå at Fremskrittspartiet for ramme alvor kan mene at det skulle være ønskelig. Det ville jo være den sikreste måten å svekke både NATO og EU-samarbeidet på.

Vi er i en helt ny politisk situasjon i Europa. I parentes bemerket: De fleste, med unntak av SVs talsmann, har vel fått med seg at Kekkonen er død, og at det til og med er noen år siden. Dagens bilde viser at vi i vårt nordlige hjørne av Europa nå er i den paradoksale situasjon at av landene rundt Østersjøen har de tre baltiske land fra og med neste år fullt medlemskap både i EU og i NATO. Danmark er hittil det eneste av de nordiske land som er i den samme posisjon, for vi har fått den underlige arkitektur at vi har to nordiske land som står utenfor NATO-samarbeidet, Sverige og Finland, til tross for at de indirekte er integrert i det gjennom integrasjonen med EU, og så har vi to nordiske land som er medlemmer av NATO, men som står utenfor EU, Island og Norge. For meg er det helt innlysende at de nordiske lands, inklusiv Norges, muligheter til å gjøre seg gjeldende i den videre utforming av den sikkerhetspolitiske arkitektur i Europa, avhenger av at vi alle sammen deltar fullt ut begge steder, både i NATO og i EU.

Morten Høglund (FrP): Fremskrittspartiet har ikke noe generelt behov for verken å fordømme EU som organisasjon eller å forsvare EU. Det vi prøver å gjøre, er å gå inn, se på de ulike elementene, og si noe om vi synes dette er en god idé eller en dårlig idé.

Vi er som parti i – riktig oppfattet – en mellomposisjon, og har en nøytral stillingtagen til EU, i motsetning til andre partier, som kanskje har et behov for å si noe om at EU er en god oppfinnelse, og således også at alt EU foretar seg, er bra. Slik ser ikke vi det. Et forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid i EU vil, slik vi oppfatter det, uansett hvordan man innretter det, duplisere og kopiere noe av den tenkning som NATO bygger på. Dermed har vi kommet til den konklusjon at dette ikke er i vår interesse. Det er heller ikke i vår interesse om vi skulle velge å være medlem.

Skal vi tillate oss å kommentere det som skjer i EU? Selvfølgelig skal vi det, særlig når dette har implikasjoner inn på NATOs område, hvor vi er medlem, og hvor vi har noe å si. Og EU som en forsvarspolitisk aktør er svært liten uten at man har de nødvendige avtaler og kapasitetshjelp fra NATO. Vi kan altså være med i førerretten i denne utviklingen, og vi må tørre å ta noen valg.

Å satse på to hester i Europa, EU og NATO, tror vi er uheldig. Viktigheten av NATO som den fremste aktør tror vi på. Det er der vi ønsker å si noe med styrke. Derfor tror vi at vi gjør oss selv en bjørnetjeneste ved å være passiv tilskuer, eller endog stilltiende støtte opp under en utvikling i EU hvor EU får en stadig større rolle på dette området – og bruker NATOs kapasitet, bruker NATOs militære planleggingskontorer, uten at vi engang kanskje har adgang til de samme lokalene, når de drives i EU-

regi. Dette vil sette Norge på sidelinjen i en grad som jeg tror vi i ettertid vil måtte se som uheldig og ulykkelig.

Bjørn Jacobsen (SV): Representanten Lønning bringer inn dette med EU, og egentleg da også det økonomiske.

Men først til dette med Kekkonen. Folk kan vel ha gjort noko bra – og som kan vere til etterfølging – medan dei levde, sjølv om dei i dag er døde. Det er ikkje umogleg.

Så til dette med samanhengen mellom økonomi og tryggingsspolitikk. Det er vel der «hunden ligger begravet». Det kan hende at USA av økonomiske grunnar vil ha andre mål med sin tryggingsspolitikk enn det Europa har. Får vi ei utvikling der EU får til sin EU-hær, ESDP, kan det vere det som vil svekkje NATO på sikt, der NATO blir absolutt utan oppgåver som regional forvaltar. Men det er kanskje det ein prøver å kompensere ved at NATO skal gå utover sitt eigentlege område, sjølv om NATO – som Warszavapakta – kanskje burde ha vore gravlagd.

Finn Martin Vallersnes (H): Når vi nå nærmer oss slutten av debatten, er det fristende å gjøre seg noen betraktninger om hva en har hørt denne siste timen.

Først en liten kommentar til representanten Jacobsens svar på min replikk tidligere, som gikk på hvilket alternativ for sikkerhetspolitikk SV vil komme med, hvor det vises til hvordan Sverige og Finland har håndtert det. Nå tror jeg vel ikke at representanten Jacobsen ønsker seg tilbake til den kalde krigens tid. Hvis en ser på hvordan de to landene har forholdt seg i dag, så er de i hvert fall medlem av EU begge to. Men det var kanskje ikke det som var Jacobsens løsning for oss.

Jeg må heller si meg enig med Blankenborg i at jeg hadde sett frem til en viss avklaring av SVs standpunkt i dagens debatt. Forventningen om det ble enda mer skjerpet etter å ha lest Klassekampen tidligere denne uken, der det var et to siders oppslag hvor et medlem av SVs forsvarsutvalg sier at nå er det tid for å tenke om igjen om vårt forhold til NATO. Det er flere ting i NATOs nyutvikling som er av interesse, og kanskje ikke minst Out of Area-konseptet som altså Jacobsen tar særlig avstand fra her i dag. Jeg må alt i alt si at etter å ha hørt representanten Jacobsen her i dag, føler jeg meg faktisk mer uvitende om hvilken sikkerhetspolitikk SV tilbyr landet.

Inge Lønning (H): Først en liten kommentar til vår felles venn Kekkonen. Jeg skal ikke gjøre noe forsøk på å grave ham opp igjen, og heller ikke grave opp noen av de hunder som måtte være begravet her eller der. Men siden Jacobsen brukte det dristige bildet, må det være tillatt å minne om historien også på dette punkt. Finlands valgmuligheter var i den tid – for å si det med et understatement – sterkt begrensede, meget sterkt begrensede. Og jeg er kanskje enig med Jacobsen, hvis det var det han forsøkte å si, at det påkaller beundring hvorledes man klarte å utnytte det ørlille handlingsrommet man hadde. Men nå er jo dette et stykke bak oss, og i dag er Finlands

posisjon en helt annen, som kjent, fordi Finland meget aktivt og uten noe forbehold av noe slag har lagt bak seg sin nøytralitet og er medlem av EU, og til og med et av de toneangivende medlemmer innenfor EU-samarbeidet.

Jeg må i likhet med representantene Vallersnes og Blankenborg konstatere at etter denne debatten er det enda vanskeligere å ha noe tilnærmet klart bilde av hva SVs utenriks- og sikkerhetspolitiske alternativ er. Man må vel kunne konstatere at det er ikke-eksisterende. Den nye utenriks- og sikkerhetspolitiske debatten man etterlyser, kunne jo ha vært en idé hvis man mente alvor med det og selv ytet et substansielt bidrag ved å skissere et alternativ til den utenriks- og sikkerhetspolitikk som vi har ført, og fører.

Så en liten kommentar til Morten Høglunds siste innlegg. Han sa at det ikke er ønskelig med et både – og når det gjelder den videre utvikling av EUs og NATOs samarbeid. Det må han jo ha lov til å mene. Problemet for Høglund og Fremskrittspartiet er bare det at det overveldende flertall av våre samarbeidsland i NATO mener det motsatte, og derfor deltar fullt ut, både i EU-sammenhengen og i NATO-sammenhengen. Problemet med Høglunds og Fremskrittspartiets ikke-standpunkt i EU-saken er at det uvegerlig fører til hen hvor Høglund sa at han ikke vil, nemlig at Norge befinner seg på sidelinjen. Men den posisjonen er det vi selv – eller noen av oss, deriblant Fremskrittspartiet – som har valgt aktivt. Man har ønsket å befinne seg på sidelinjen. Det er vel det store dilemma at velger man det, kan man ikke regne med i politikken mer enn på andre områder å få både i pose og sekk. Man kan ikke velge å stille seg på sidelinjen og samtidig insistere på å være fullt meningsberettiget om hva som skal foregå ute på banen, der hvor man ikke er til stede.

Det er klart at det begrenser Norges påvirkningsmulighet i den videre utvikling av arbeidet innenfor NATO, at vi ikke deltar i samarbeidet i EU. Det gir oss et betydelig handikap, sammenlignet med de fleste av de landene vi er sammen med i NATO-samarbeidet. Og man må i hvert fall være villig til å se i øynene og innrømme at det er en omkostning som man aktivt har ønsket, og at vi også da må være forberedt på å betale regningen for det.

Presidenten: Bjørn Jacobsen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bjørn Jacobsen (SV): Først til dette med Out of Area-styrkar: SV ser også at det kan vere fordelar med å ha NATO med i USAs operasjonar. Erfaringane frå Kosovo var heilt klare, NATO har faktisk betre såkalla Target Research. Ein bryr seg f.eks. litt meir om å undersøkje kva det er ein skal bombe. Så at NATO kan ha ein dempane effekt på USA, er heilt klart.

Men når vi no ser at Forsvaret blir forvandla til fordel for eskapadar langt vekk, kanskje også utan FN-mandat, må vi tore å tenkje nytt. Det å avvikle Noregs tradisjonelle tryggleikspolitiske linje er ikkje gjort på ein dag, men vi har iallfall starta den debatten. Vi er villige til å ta han.

Og vi ser det ikkje som at det skal vere ein prosess i ei renasjonalisering av forsvara i dei ulike landa.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 3216)

S a k n r . 5

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon av 27. januar 1999 og undertegning av tilleggsprotokollen (Innst. S. nr. 236 (2002-2003), jf. St.prp. nr. 60 (2002-2003))

Finn Martin Vallersnes (H) (ordfører for saken):

Når det foreligger en enstemmig innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon av 27. januar 1999 med tilleggsprotokoll, er det ikke minst et uttrykk for den betydningen en tillegger det å komme mer aktivt i inngrep med arbeidet mot korrupsjon.

Komiteen er derfor enig i at europarådskonvensjonen innebærer en viktig nyvinning i kampen mot korrupsjon, og imøteser at konvensjonen vil føre til en harmonisering og skjerpning av partenes straffelovgivning på dette området. Tilleggsprotokollen er også avklarende i forhold til konvensjonens anvendelse overfor voldgiftsdommere og jurymedlemmer.

På denne bakgrunn er det at komiteen har sluttet seg til Utenriksdepartementets tilråding om at Norge ratifiserer Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon og undertegner tilleggsprotokollen. Komiteen er samtidig kjent med at også Justisdepartementet har sluttet seg til dette, og at de nødvendige endringer av lovendringene er fremmet for Stortinget gjennom lov om endring i straffeloven mv., Ot.prp. nr. 78 for 2002–2003, som ble behandlet her i salen tidligere denne uken.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. (Votering, se side 3216)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte

presidenten: Stortinget går da til votering.

I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 22 (2002-2003) – om Noregs deltaking i Tryggingrådet i Dei sameinte nasjonane (FN) 2001-2002 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 27 (2002-2003) – om Noregs deltaking i den 57. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av FN's 56. generalforsamling – vedlegges protokollen

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 26 (2002-2003) – om samarbeidet i Atlanterhavspaktorganisasjonen i 2002 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i ratifikasjon av Europarådets strafferettslige konvensjon om korrupsjon av 27. januar 1999 og undertegning av tilleggsprotokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

*S a k n r . 6**Referat*

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 13.25.
